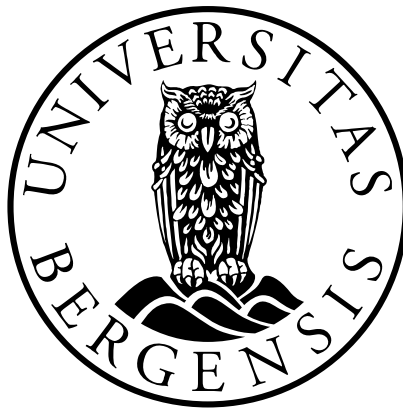

Rettsvern for løsørekjøp

*Noen refleksjoner om overleveringskravets
berettigelse som ulovfestet hovedregel for
løsørekjøpers rettsvern, belyst med HR-2021-
2248-A*

Kandidatnummer: 264

Antall ord: 14697

JUS399 Masteroppgave
Det juridiske fakultet

UNIVERSITETET I BERGEN

10.05.2023

Innholdsfortegnelse

Innholdsfortegnelse.....	1
1 Innledning	3
1.1 Tema og problemstilling	3
1.2 Utgangspunkter for kreditors beslagsrett og sammenhengen med reglene om rettsvern.....	4
1.3 Den videre fremstillingen	6
2 Grunnleggende hensyn bak reglene om rettsvern	8
2.1 Faren for kreditorsvik	8
2.2 Notoritet og til en viss grad publisitet.....	9
2.3 Andre sentrale hensyn.....	10
3 Overleveringskravet som hovedregel for løsørekjøpers rettsvern	13
3.1 Innledning	13
3.2 Rettshistoriske utgangspunkter	13
3.3 HR-2021-2248-A (Aurstad Maskinutleige).....	17
3.3.1 Sakens bakgrunn	17
3.3.2 Høyesteretts syn på rettsvernsspørsmålet	17
3.3.3 Hva man kan, og ikke kan, slutte fra dommen	19
3.4 Innholdet i overleveringskravet	20
4 Utfordringer med en ulovfestet hovedregel om overlevering.....	23
4.1 Innledning	23
4.2 Gjelder det et absolutt krav om overlevering som vilkår for rettsvern?	23
4.3 Praktiske problemer knyttet til et krav om midlertidig rådighetsfratakelse.....	25
4.4 Muligheten til å sikre rettsvern for avtaler om salg og tilbakeleie	27
4.5 Er overleveringskravet fortsatt egnet til å ivareta de hensyn som rettsvernsreglene bygger på?.....	30
5 Adgangen til å oppstille unntak fra en hovedregel om overlevering	33
5.1 Innledning	33
5.2 Anerkjente unntak fra overleveringskravet.....	34
5.2.1 Interesselæren	34
5.2.2 Store tilvirkningskjøp.....	36
5.3 Andre mulige unntak?.....	39

5.3.1	Unntak der faren for kreditorsvik er liten og gode grunner taler for det	39
5.3.2	Andre tilvirkningskontrakter.....	40
5.3.3	Forbrukerkjøp	41
6	Avsluttende betraktninger.....	43
	Litteraturliste.....	45

1 Innledning

1.1 Tema og problemstilling

Spørsmålet om det gjelder et krav om overlevering for at en løsørekjøper skal oppnå rettsvern mot selgers kreditorer har vært gjenstand for langvarig diskusjon i formueretten. I 2021 fikk man med HR-2021-2248-A (Aurstad Maskinutleige) en dom fra Høyesterett som stadfester den tradisjonelle oppfatningen om at overlevering er et nødvendig vilkår for å etablere rettsvern ved løsørekjøp. Med det kan det synes som om man i norsk rett har fått en ulovfestet hovedregel om overlevering som vilkår for løsørekjøpers rettsvern. Det gjenstår imidlertid en rekke uavklarte spørsmål knyttet til hvordan en kjøper av ikke-realregistrerbart løsøre kan etablere rettsvern.

Et sentralt spørsmål i lys av HR-2021-2248-A er om kravet til overlevering, som har sitt utgangspunkt og grunngivning fra et annet århundre, er egnet som en alminnelig hovedregel for rettsvern i dag. Innholdet i regelen er uklart, notoritetsbehovet for overlevering har endret seg, og det er usikkert i hvilken utstrekning det kan oppstilles unntak fra regelen. Overleveringskravet har videre blitt sterkt utfordret i nyere fremstillinger i juridisk teori, samtidig som samfunns- og teknologiutviklingen tilsier at rettsvernsproblemer ved løsørekjøp vil komme på spissen i fremtiden. Kanskje er det på tide at lovgiver undergir reglene om løsørekjøpers rettsvern en mer samlet vurdering?

Det er på denne bakgrunn aktuelt å analysere hva det innebærer å operere med en hovedregel om overlevering, og hvilke utfordringer det fører med seg. Denne oppgaven behandler utvalgte spørsmål knyttet til reglene om løsørekjøpers rettsvern i lys av HR-2021-2248-A. Den inneholder ikke en fullstendig gjennomgang av uavklarte spørsmål. Hovedfokuset vil være å analysere temaet med utgangspunkt i det foreliggende rettskildematerialet *de lege lata*, og gi noen refleksjoner om overleveringskravets berettigelse som hovedregel. Til dette vil jeg anvende alminnelig juridisk metode, slik den er fremstilt i norsk metodelære.¹

Når det gjelder rettskildebildet, er spørsmålet om løsørekjøpers rettsvern overfor selgers kreditorer ulovfestet rett. Norsk rett har aldri hatt en lovbestemmelse som regulerer hvordan

¹ Se blant annet Sverre Blandhol, Henriette N. Tøssebro og Øystein Skotheim, "Innføring i juridisk metode", *Jussens Venner*, 2015 s. 310-345 (s. 312) og Torstein Eckhoff, *Rettskildelære*, 5. utgave ved Jan E. Helgesen, 2001 s. 23.

rettsvern etableres for eiendomsrett i ikke-realregistrerbart løsøre. Inntil HR-2021-2248-A, har det vært få rettsavgjørelser hvor spørsmålet har blitt berørt. Eldre rettspraksis har likevel fått bred plass i juridisk teori. Fra de siste tiårene finnes det også voldgifts- og underrettspraksis som omhandler overleveringskravet, men det har liten rettskildemessig vekt.² Mangelen på autoritative rettskilder har ført til at juridisk teori har blitt den sentrale leverandøren av argumenter for emnet de siste hundre årene. Teorien har imidlertid ikke vært samstemt, og oppfatningene har historisk sett variert. Likevel har samspillet mellom rettspraksis og rettsvitenskapen vært viktig for utviklingen av retten på dette området, noe gjennomgangen nedenfor vil illustrere.

Opgaven er i utgangspunktet begrenset til ervervsformen kjøp og salg, nærmere bestemt tilfeller hvor en kjøper erverver eiendomsrett i løsøre. Med løsøre siktes det til fysiske ting som ikke er fast eiendom.³ Utenfor faller fordringer, immaterielle rettigheter og andre formuesgoder som ikke har karakter av en fysisk gjenstand.⁴ Tradisjonelt skiller man mellom realregistrerbart løsøre og løsøre som ikke kan føres inn i et realregister.⁵ Realregister er definert i panteloven § 1-1 fjerde ledd som et rettighetsregister "ordnet etter de formuesgoder som rettigheten gjelder." Til forskjell fra ikke-realregistrerbart løsøre, gjelder det altså lovfestede krav for hvordan rettsvern for eiendomsrett i realregistrerbart løsøre skal etableres.⁶ Men det er ikke-realregistrerbart løsøre oppgavens problemstilling gjelder. I fortsettelsen skal jeg redegjøre for noen sentrale prinsipper for kreditors beslagsrett og forutsetninger og bakgrunn for reglene om rettsvern.

1.2 Utgangspunkter for kreditors beslagsrett og sammenhengen med reglene om rettsvern

Etter hovedregelen om beslagsretten i dekningsloven § 2-2 har kreditorene rett til dekning i ethvert formuesgode som "tilhører" skyldneren på beslagstiden.⁷ En naturlig språklig forståelse av "tilhører" tilsier at beslagsadgangen er begrenset til det skyldneren eier. Det grunnleggende

² Se for eksempel Blandhol (2015) s. 329 og Eckhoff (2001) s. 162.

³ Kåre Lilleholt: "Alminnelig formuerett", i Harald Irgens-Jensen, *Knops oversikt over Norges rett*, 15. utgave, 2019 s. 182.

⁴ Lik avgrensningen gjort for lov 8. februar 1980 nr. 2 om pant (panteloven – pantel.) § 3-2, jf. Innst.O.nr. 19 (1979-80) s. 13, jf. s. 25 og 26.

⁵ Lilleholt (2019) s. 182.

⁶ Eksempler på realregistrerbart løsøre er verdifulle formuesgoder som skip og luftfartøy. Rettsstiftelser i disse formuesgodene føres inn i henholdsvis skipsregisteret og luftfartøyregisteret, se pantel. § 1-1 fjerde ledd.

⁷ Lov 8. juni 1984 nr. 59 om fordringshavernes dekningsrett (dekningsloven – deknl.).

utgangspunktet er at kreditorene utleder sin rett fra skyldneren, og får derfor verken større eller mindre rett enn skyldneren hadde selv.⁸ Det innebærer blant annet at skyldnerens legitimasjon, altså hvorvidt skyldneren utad fremstår som berettiget til å disponere over et formuesgode, er uten rettslig betydning for kreditorenes beslagsrett.⁹ I vurderingen av hvem som er eier av formuesgodet, er det avgjørende hva som mest sannsynlig er de reelle eierforholdene.¹⁰ Men overfor tredjemenn som har ervervet formuesgoder fra skyldneren før beslagstidspunktet, kan beslagsretten ikke forstås kun ut fra hvem som har eiendomsrett.¹¹ Det følger av forarbeidene til dekningsloven § 2-2:

"Den nærmere grense for beslagsretten i forhold til tredjemann kan man likevel ikke trekke opp i en bestemmelse av denne art; reglene om legitimasjon, rettsvern og omstøtelse kommer inn her, foruten bevisreglene."¹²

Spørsmål om kreditorene kan ta beslag i formuesgoder på vei ut fra skyldnerens formuessfære, skal derfor løses på grunnlag av rettsvernsreglene.¹³ Rettsvernsreglene utvider beslagsretten, ettersom kreditorene får en større rett enn det som følger av utgangspunktet om at det kun kan tas beslag i skyldnerens eiendeler. Reglene innebærer også et unntak fra grunnprinsippet om *først i tid, best i rett*.¹⁴ Prinsippet innebærer at av to konkurrerende rettsstiftelser i et formuesgode, går den eldste foran den yngste.¹⁵ Den utvidede beslagsretten gir dermed kreditorene grunnlag for å beslaglegge løsøre som skyldneren allerede har solgt, og ikke lenger er eier av, dersom kjøperen ikke har skaffet seg rettsvern. En forutsetning for at et eldre erverv skal stå seg overfor selgerens kreditorer, er at eierforholdet bygger på en endelig, gyldig og reell avtale som ikke kan omstøtes.¹⁶ Det faller utenfor rammene av denne oppgaven å behandle reglene om omstøtelse nærmere.¹⁷

⁸ I forarbeidene til dekningsloven § 2-2 omtales dette som et "grunnprinsipp når det gjelder kreditorbeslag", jf. NOU 1972:20 s. 255.

⁹ Selv om forarbeidene i NOU 1972:20 på s. 255 viser til reglene om legitimasjon, er det sikker rett at konkursboet ikke kan bygge rett på at skyldneren fremstår som eier, jf. f.eks. Rt. 1935 s. 981 (Bygland).

¹⁰ Se Rt. 1986 s. 301 og Rt. 1986 s. 302, Rt. 2000 s. 851 og HR-2021-2248-A avsnitt 81.

¹¹ Spørsmålet om eiendomsrettens overgang er omstridt, og behandles nærmere under punkt 3.2 og 4.4.

¹² NOU 1972:20 s. 255.

¹³ HR-2021-2248-A avsnitt 48.

¹⁴ HR-2021-1773-A (Bank Norwegian) avsnitt 62.

¹⁵ Lilleholt (2019) s. 202.

¹⁶ Se bl.a. Sverre Magnus Bergslid Salvesen, *Kreditorvern*, 2021 s. 45 og Borgar Høgetveit Berg, "Rettsvern for lausørekjøp – avtale eller overlevering (tradisjon)?", *Jussens Venner*, 1999 s. 1-30 (s. 3-4).

¹⁷ Se dekningsloven kapittel 5.

Med rettsvern forstås det vern som kjøperen oppnår mot selgerens kreditorer. Når rettsvern er etablert, er kjøpet beskyttet mot innsigelser fra selgerens kreditorer som vil ta beslag i løsøreobjekten. Fra kjøperens ståsted er det spørsmål om han har oppnådd separatistrett, det vil si en rett til å kreve tingen utlevert fra konkursboet.¹⁸ En grunnleggende forutsetning for separatistrett, er at ervervet relaterer seg til et bestemt og identifiserbart formuesgode.¹⁹ Mangler kjøperen derimot rettsvern, kan selgerens kreditorer ekstingvere (utslukke) kjøperens rettighet i løsøreobjekten ved kreditorekstinksjon.²⁰ Kjøperen ender da opp som en uprioritert kreditor i boet, med krav på dividende tilsvarende verdien på løsøreobjekten.²¹ Den konkrete handlingen som kreves for å etablere rettsvern, omtales som rettsvernsakt. De grunnleggende formål og hensyn som ligger bak reglene om rettsvern og reglernes preseptoriske karakter, behandles i kapittel 2.

I juridisk teori er det vanlig å omtale konflikten mellom to rettighetshavere som utleder sin rett fra den samme personen, som en "dobbeltsuksjonskonflikt".²² Spørsmålene i denne oppgaven knytter seg til dobbeltsuksjonskonflikten, ettersom det er der reglene om rettsvern og kreditorekstinksjon kommer inn.²³ I det følgende vil A bli brukt for å betegne selgeren, og B til å betegne selgerens kreditorer. Kreditor skal forstås som et konkursbo, ettersom oppgaven tar utgangspunkt i tilfeller hvor B er et konkursbo, og ikke en utleggstaker.²⁴ Kjøperen som tidligere har utledet en rett fra A, lar jeg hete S.

1.3 Den videre fremstillingen

Som grunnlag for drøftelsene i kapittel 4 og 5, vil jeg i kapittel 2 først gjøre rede for noen grunnleggende hensyn bak reglene om rettsvern. I kapittel 3 skal jeg analysere overleveringskravet for å forstå hvordan regelen har vunnet frem som hovedregel for rettsvern i dag. Jeg vil derfor studere overleveringskravet fra et rettshistorisk perspektiv, ta for meg

¹⁸ Hilde Hauge, *Løsøreerverters kreditorvern*, 2016 s. 11.

¹⁹ Dette omtales normalt som spesialitetsprinsippet, se Salvesen (2021a) s. 162-164, Kåre Lilleholt, *Allmenn formuerett*, 2. utgave, 2018 s. 259-260 og Hauge (2016) s. 63-64.

²⁰ Borgar Høgetveit Berg, *Beslagsretten: Beslagsretten til kreditorane i konkurranse med rettane til tredjemann*, 2021 s. 227 og Hauge (2016) s. 12.

²¹ Men dividendekravet blir neppe stort, da konkursboet sjelden har midler til å dekke mer enn kravene til de prioriterte kreditorene, se bl.a. Høgetveit Berg (1999) s. 2.

²² Dette i motsetning til en "hjemmelsmannskonflikt" der formuesgoder er på vei inn i, eller forbi, skyldnerens formuessfære, se Høgetveit Berg (1999) s. 4.

²³ Thor Falkanger og Aage Thor Falkanger, *Tingsrett*, 9. utgave, 2022 s. 751.

²⁴ Spørsmålet om kreditorekstinksjon i løsøre oppstår i praksis først og fremst der skyldneren er konkurs, se Falkanger og Falkanger (2022) s. 767.

dommen inntatt i HR-2021-2248-A og fastlegge innholdet i kravet om overlevering. Formålet er å løfte frem enkelte problematiske sider ved et overleveringskrav, som vil få en større plass i drøftelsene av regelen i kapittel 4 og 5. Gjennomgangen i kapittel 3 vil danne bakteppet for drøftelsen i kapittel 4 om hvilke utfordringer en ulovfestet hovedregel om overlevering byr på i ulike typetilfeller. I kapittel 5 tar jeg stilling til hvilken adgang det er til å oppstille unntak fra overleveringskravet. Til slutt presenterer jeg noen avsluttende betraktninger i kapittel 6.

2 Grunnleggende hensyn bak reglene om rettsvern

2.1 Faren for kreditorsvik

Et grunnleggende hensyn bak reglene om rettsvern er faren for kreditorsvik.²⁵ Kreditorsvik kjennetegnes av at skyldneren på illojalt vis forsøker å unndra midler fra et kreditorbeslag.²⁶ På grunn av faren for kreditorsvik, tillater vi i norsk rett at kreditorene tidvis tar beslag i formuesgoder som tilhører tredjemenn.²⁷ Det er først og fremst faren for kreditorsvik i forbindelse med kreditorbeslag som ligger bak reglene om kreditorekstinksjon. Kreditorekstinksjon gir kreditorene grunnlag for å utslette eldre rettigheter, fordi man ønsker å forhindre kreditorskadelige disposisjoner.²⁸

Erfaringer med kreditorskadelig framferd gjør at vi har rettsvernsregler som skal beskytte kreditorene. Det vil generelt være en risiko for at den som er konkurs, eller står i fare for å gå konkurs, vil forsøke å holde eiendeler og verdier utenfor kreditorenes beslag.²⁹ Kreditorene kan for eksempel bli møtt med uriktige påstander om at formuesgodet allerede er solgt, er beheftet med en panterett, eller at det bare er lånt fra noen andre. Løsøregjenstander kan som regel forflyttes uten vansker, og er derfor enkelt å unndra fra kreditorene. Faren for kreditorsvik har også sammenheng med muligheten til å antedatere avtaler. Rettsvernsreglene skal derfor ramme fiktive eller antedaterte disposisjoner som kreditorene ellers vanskelig ville kunne få underkjent etter ugyldighetsreglene.³⁰ Et eksempel er overdragelser av løsøregjenstander mellom nærstående, hvor risikoen for antedaterte og fiktive disposisjoner er større enn ellers på grunn av det sterke interessefellesskapet mellom partene.

Rettsvernsreglene skal på denne bakgrunn være preseptoriske, og gjelde absolutt.³¹ Det spiller ingen rolle at partene kan bevise at en disposisjon er reell og etterprøvable, dersom den påkrevde

²⁵ HR-2021-2248-A avsnitt 49 og 64.

²⁶ Sjur Brækhus og Axel Hærem, *Norsk tingsrett*, 1964 s. 477.

²⁷ Se f.eks. Hans Fredrik Marthinussen, *Tredjemannsproblemene – Om formuerettslige argumentasjonsmønstre*, 3. utgave, 2023 s. 58 og Brækhus og Hærem (1964) s. 477.

²⁸ Lilleholt (2019) s. 206.

²⁹ HR-2017-33-A (Forusstranda) avsnitt 31.

³⁰ Høgetveit Berg (2021) s. 227.

³¹ HR-2021-2248-A avsnitt 50 med videre henvisninger.

rettsvernsakten ikke er gjennomført.³² Spørsmålet om det er oppnådd rettsvern er ikke et spørsmål om bevis.³³ For de lovfestede rettsvernsreglene, har Høyesterett konsekvent lagt til grunn at en erverver må gjennomføre den påkrevde rettsvernsakten for å unngå kreditorekstinksjon, selv om det etter en konkret vurdering ikke kan påvises kreditorskadelige motiver.³⁴ Det er dermed ingen plass for supplerende vurderinger av om reglene i det konkrete tilfellet fører til et rimelig resultat.³⁵ Hvorvidt de samme strenge metodiske utgangspunktene må legges til grunn for ulovfestede rettsvernsregler, kommer jeg tilbake til under punkt 4.2. At rettsvernsreglene på denne måten er firkantede, og praktiseres firkantet, innebærer at de kan oppleves som urimelig harde. Rettsvernsreglene kan ramme hensiktsmessige avtaler som er gjennomført mellom partene.³⁶

2.2 Notoritet og til en viss grad publisitet

For å forhindre kreditorsvik er det nødvendig å kreve en ytre markering av de disposisjonene som er foretatt, blant annet når det gjelder innholdet og tidspunktet for disposisjonen.³⁷ Derfor oppstiller vi i norsk rett krav til notoritet og publisitet. Man sier gjerne at en disposisjon er "notorisk", når den kan etterprøves på en slik måte at man med rimelig grad av sikkerhet kan vite at den er reell.³⁸ Ved å sikre notoritet rundt disposisjoner, sørger man videre for at verdier som skal tjene til dekning for kreditorene faktisk gjør det.³⁹ På den måten kommer man kreditorene til hjelp, og reduserer faren for kreditorsvik.

Graden av notoritet vil imidlertid variere med de ulike rettsvernsaktene. Registrering av en rettsstiftelse i et register, gir normalt svært god notoritet både over tidspunktet for rettsstiftelsen og innholdet.⁴⁰ Notoriteten man oppnår ved overlevering av et formuesgode, er derimot svak.⁴¹ En overlevering gir ikke informasjon om når formuesgodet ble gitt bort, innholdet i

³² Et klassisk eksempel er Rt. 1884 s. 41 (Lillesand). Kjøperen av en fast eiendom hadde betalt fullt vederlag og brukt eiendommen som sin egen i nesten ti år. Det var ingen tvil om at han var reell eier, men fordi han ikke hadde tinglyst kjøpet kunne selgerens kreditorer ta beslag i eiendommen.

³³ Illustrerende er TOSLO-2019-143012, der saksøkte anførte at rettsvernskravet i realiteten er et spørsmål om bevis. Anførselen kunne klart ikke føre frem.

³⁴ Se HR-2021-2248-A avsnitt 50, jf. HR-2021-1773-A avsnitt 64 med videre henvisninger til HR-2017-33-A, Rt. 1998 s. 268 (Cruise Charter) og Rt. 1997 s. 1050 (Momentum).

³⁵ Se HR-2017-33-A avsnitt 32 med videre henvisninger.

³⁶ HR-2021-2248-A avsnitt 51.

³⁷ Se HR-2021-2248-A avsnitt 49 og HR-2017-33-A avsnitt 31.

³⁸ Marthinussen (2023) s. 32.

³⁹ HR-2021-1773-A avsnitt 63.

⁴⁰ Se for eksempel kravet om tinglysning for fast eiendom i lov 7. juni 1935 nr. 2 om tinglysning (tinglysningsloven – tingl.) §§ 12 og 23 første ledd første punktum.

⁴¹ Høgetveit Berg (2021) s. 423.

disposisjonen, og hvem som var parter i avtalen.⁴² At notoriteten ikke er sterk ved overlevering, fremheves ofte som et argument mot et overleveringskrav som vilkår for løsørekjøpers rettsvern.⁴³ På den annen side kan det være lettere å etterprøve hvor en løsøregjenstand var på et bestemt tidspunkt, enn å etterprøve riktigheten av partenes påstand om hva som var avtalt.⁴⁴ Med samfunnsutviklingen har man imidlertid fått nye betalingsløsninger gjennom ulike digitale tjenester, som har gjort det enklere å etterprøve transaksjoner. Dette reiser særlig spørsmål om kravet om overlevering i tilstrekkelig grad ivaretar hensynet til notoritet i dag, noe jeg skal drøfte under punkt 4.5.

Et annet grunnleggende hensyn bak reglene om rettsvern er publisitet. Med publisitet siktes til at et forhold er tilgjengelig for innsyn fra andre.⁴⁵ Hensynet til publisitet tilsier at kreditorene skal kunne følge med i andres erverv av skyldnerens formuesgoder, for om nødvendig ta rettslige skritt for å kunne sikre oppfyllelsen av sine krav i tide.⁴⁶ I likhet med notoritet, er publisiteten sterk der rettsstiftelsen føres inn i et offentlig tilgjengelig register, der kreditorene kan gjøre seg kjent med den. Overlevering gir en viss grad av publisitet ved at rettsstiftelsen blir markert utad ved en endring av den fysiske besittelsen, men dette er sjelden synlig for kreditorene.

2.3 Andre sentrale hensyn

Den dynamiske tingsretten er et rettsområde med et fragmentert rettskildebilde, som følge av de mange lovfestede- og ulovfestede ekstinksjonsreglene for ulike typer formuesgoder. I den senere tid har hensynet til koherens blitt fremhevet som et sentralt hensyn på dette rettsområdet.⁴⁷ Hensynet til koherens tilsier at rettsanvenderen velger de tolkningsresultater som sørger for konsekvente løsninger og indre sammenheng i reglene. Såkalte system- og konsekvenshensyn må anses for å være nært beslektet, om ikke ensbetydende, med koherens.

⁴² Salvesen (2021a) s. 330.

⁴³ Se Marthinussen (2023) s. 60, Høgetveit Berg (2021) s. 423, Hauge (2016) s. 43, og Brækhus og Hærem (1964) s. 496-497.

⁴⁴ Avtaleprinsippet behandles under punkt 3.2.

⁴⁵ Hauge (2016) s. 41.

⁴⁶ HR-2021-2248-A avsnitt 49.

⁴⁷ Se Marthinussen (2023) s. 42 og 247, Salvesen (2021a) s. 51-55 og Høgetveit Berg (2021) s. 240-241.

Koherenshensynet kan i så måte bidra til å fremme en indre systematikk mellom rettsvernsreglene på et fragmentert rettsområde som den dynamiske tingsretten.⁴⁸

Illustrerende i denne sammenheng, er at Høyesterett i HR-2021-2248-A tar utgangspunkt i en systembetragtning ved drøftelsen av rettsvernet: "Ut fra hensynet til konsekvens vil et naturlig utgangspunkt for drøftelsen av løsørekjøpers rettsvern overfor selgers kreditorer da være reglene om pant i løsøre."⁴⁹ Hensynet til koherens tilsier altså at man ser hen til den løsningen lovgiver har valgt for de lovfestede rettsvernsreglene, ved utformingen av de ulovfestede rettsvernsreglene. En slik systematisk eller koherent tilnærming til spørsmålet om rettsvern, bidrar også til økt forutberegnelighet.

Reglene om rettsvern skal være skarpt tilskårne og klare, slik at de blir enkle å praktisere og forutberegneligheten blir høy. Rettsvernsreglene er av retstekniske hensyn absolutte, og skal legge opp til enkle og lite skjønnsmessige vurderinger.⁵⁰ Både kjøperen og selgerens kreditorer har behov for å kunne forutse sin rettsstilling, noe som tilsier at skjæringstidspunktet for rettsvernet bør være klart. Det kan motvirke tvister og effektivisere beslagsprosessen. For de lovfestede rettsvernsreglene vil kravene til klarhet og forutberegnelighet langt på vei være oppfylt. Ved utformingen av de ulovfestede rettsvernsreglene er kravene derimot mer vanskelig å oppfylle, selv om behovet må anses like stort. En forskuddsbetalende løsørekjøper har for eksempel behov for å vite om betalingen innebærer en risiko i tilfelle selgers konkurs.⁵¹

Behovet for et klart skjæringstidspunkt for rettsvernet, må også ses i sammenheng med ønsket om sikkerhet i omsetningslivet. Beskyttelse av omsetningsinteresser er typisk kun forbundet med regler om legitimasjon og avtaleekstinksjon, og er ikke like relevant for vurderingen av kreditorkestinksjon.⁵² Det betyr imidlertid ikke at rettsvernsreglene skal stå i veien for omsetningslivets interesser. Tvert imot har vi rettsvernsregler som skal forhindre kreditorsvik, blant annet for å sikre en trygg og effektiv omsetning. Det er ikke tvilsomt at rettsvernsreglene har stor betydning for aktørene i omsetningslivet. Resultatet i HR-2021-2248-A, hvor flere millioner kroner gikk tapt som følge av at rettsvernsproblematikken knyttet til løsørekjøp ble

⁴⁸ For en grundig analyse av koherenshensynet, se Sverre Magnus Bergslid Salvesen, "Hensynet til koherens i den dynamiske tingsretten", *Tidsskrift for Rettsvitenskap*, 2021 s. 410-433.

⁴⁹ HR-2021-2248-A avsnitt 54.

⁵⁰ Salvesen (2021a) s. 46.

⁵¹ Hauge (2016) s. 26.

⁵² Hensynet bak reglene om avtaleekstinksjon er å beskytte avtaleervertene som i god tro innretter seg etter avhenderens legitimasjon, se f.eks. Lov 2. juni 1978 nr. 37 om godtroervert av løsøre (godtroervertloven – ekstl.) § 1 nr. 1.

oversett, illustrerer hvor hardt rettsvernsreglene kan ramme disse aktørene.⁵³ Omsetningshensyn er derfor blitt fremhevet som et grunnleggende hensyn i forbindelse med spørsmålet om løsørekjøpers vern mot selgers kreditorer.⁵⁴

⁵³ Dommen behandles nærmere under punkt 3.3.

⁵⁴ Se Kåre Lilleholt, "Bruk av reelle omsyn i formueretten", *Jussens Venner*, 2000 s. 49-60 (s. 52), Hauge (2016) s. 27 og Marthinussen (2022) s. 168.

3 Overleveringskravet som hovedregel for løsørekjøpers rettsvern

3.1 Innledning

Spørsmålet om hvordan en løsørekjøper oppnår rettsvern mot selgers kreditorer har vært gjenstand for langvarig diskusjon.⁵⁵ For å forstå hvorfor et krav om overlevering har vunnet frem som hovedregel i denne diskusjonen, er det nødvendig først å studere regelen fra et retthistorisk perspektiv. I punkt 3.2 skal jeg derfor klarlegge noen retthistoriske utgangspunkter for overleveringskravet og fremheve de ulike rettskildene som har vært viktige for regelens utvikling.⁵⁶ Deretter skal jeg i punkt 3.3 foreta en kort analyse av HR-2021-2248-A, for å undersøke hvilke rettsavklaringer Høyesterett gjorde, og ikke gjorde, i dommen. Til slutt skal jeg i punkt 3.4 fastlegge innholdet i et krav om overlevering.

3.2 Retthistoriske utgangspunkter

Overleveringskravet har røtter tilbake til det romerrettslige *traditio* (fysisk overlevering), som var et vilkår for eiendomsrettens overgang.⁵⁷ Dette kravet om at kjøperen måtte få løsøregjenstanden fysisk overlevert til seg, har blitt omtalt som tradisjonsprinsippet.⁵⁸ De romerske juristene innså etter hvert at et konsekvent tradisjonsprinsipp ble for strengt, og utviklet derfor såkalte overleveringssurrogater (*traditio ficta*).⁵⁹ Til disse hørte *constitutum possessorium* (avtalt besittelse), hvoretter besittelsesovergangen skjedde ved at partene avtalte at selgeren skulle inneha det solgte på vegne av kjøperen.⁶⁰ Et annet overleveringssurrogat var *traditio brevi manu* (korthåndsoverføring), hvor fysisk overlevering ikke var nødvendig fordi tingen allerede var hos kjøperen.⁶¹ Etter det tredje overleveringssurrogatet - *traditio longo manu*

⁵⁵ Se for eksempel Salvesen (2021a) s. 317 med videre henvisninger, Høgetveit Berg (2021) s. 399 og Lilleholt (2018) s. 301.

⁵⁶ Gjennomgangen under punkt 3.2 er imidlertid ikke en selvstendig retthistorisk analyse med retthistorisk metode, se f.eks. Jørn Øyrehagen Sunde, *Fordom og forventning – ei handbok i retthistorisk metode*, 2019. Jeg tar hovedsakelig utgangspunkt i annenhåndslitteratur (sekundærkilder).

⁵⁷ Se Høgetveit Berg (2021) s. 401 og Hauge (2016) s. 89. For en nærmere redegjørelse av den romerrettslige tradisjonslæren, se Ulf Göranson, *Traditionsprincipen*, 1985 s. 37-78.

⁵⁸ Salvesen (2021a) s. 325.

⁵⁹ Høgetveit Berg (1999) s. 5.

⁶⁰ Høgetveit Berg (2021) s. 401.

⁶¹ Høgetveit Berg (2021) s. 401.

(langhåndsoverføring) – var varsel til tredjemann tilstrekkelig dersom formuesgodet var i dennes besittelse på avtaletidspunktet.⁶² Under punkt 3.4 skal jeg vurdere om disse overleveringssurrogatene fungerer som modifikasjoner av det overleveringskravet vi har i dag.

Da naturretten vokste frem på 1600-tallet ble individets autonomi sterkt understreket.⁶³ Dette førte til at tradisjonsprinsippet og et krav om fysisk overlevering måtte vike for avtaleprinsippet.⁶⁴ Avtaleprinsippet innebærer at kjøperen oppnår rettsvern når han og selgeren har inngått en bindende avtale om overdragelse av løsøreobjektet.⁶⁵ Diskusjonen om hvordan kjøperen kunne verne sitt erverv mot selgerens kreditorer ble videreført av den dansk-norske rettsvitenskapen fra siste del av 1700-tallet, og langt inn på 1800-tallet.⁶⁶ I utgangspunktet var det avtaleprinsippet som dominerte, men under denne perioden kom en overgang tilbake til den romerrettslige læren med krav om fysisk overlevering.⁶⁷ Enkelte avgjørelser fra de norske domstolene illustrerer at overleveringskravet gradvis utviklet seg til å bli et vilkår for å overføre eiendomsrett i løsøreobjekter.⁶⁸

En del av forklaringen bak den langvarige diskusjonen om løsørekjøpers rettsvern, er at den har blitt ført ut fra forskjellige syn på eiendomsretten.⁶⁹ Eldre teori og rettspraksis bygget på den oppfatningen at eiendomsretten gikk over samlet på et bestemt tidspunkt, det såkalte substansielle eiendomsrettsbegrepet.⁷⁰ Rettsvernsspørsmålet inngikk da som en del av vurderingen av eiendomsrettens overgang. Det var først med introduksjonen av det funksjonelle eiendomsbegrepet, at rett og rettsvern ble adskilt som to rettslige fenomener.⁷¹ Det funksjonelle eiendomsbegrepet innebærer at man vurderer alle de ulike konfliktsituasjonene som oppstår hver for seg, fremfor å definere et bestemt punkt for eiendomsrettens overgang.⁷² Det er i dag

⁶² Høgetveit Berg (2021) s. 401.

⁶³ Salvesen (2021a) s. 317.

⁶⁴ Det er vanlig å anse nederlenderen Hugo Grotius som grunnleggeren av avtaleprinsippet. I verket *De jure belli ac pacis libri tres* fra 1625 skrev Grotius at eiendomsretten kan overføres ved avtale uten overlevering, se Høgetveit Berg (2021) s. 403 med videre henvisninger.

⁶⁵ Salvesen (2021a) s. 317.

⁶⁶ Høgetveit Berg (2021) s. 404.

⁶⁷ Høgetveit Berg (2021) s. 404.

⁶⁸ Se f.eks. Rt. 1878 s. 412 (Møbelkjøp) og den redaksjonelle kommentaren i UfL 1868 s. 172 punkt 2 til Kristiania overretts dom i UfL 1868 s. 170 (Teglverk), som viser at overlevering ble sett på som et vilkår for å stifte eiendomsrett.

⁶⁹ Høgetveit Berg (2021) s. 399.

⁷⁰ HR-2021-2248-A avsnitt 57.

⁷¹ Salvesen (2021a) s. 78.

⁷² Hans Fredrik Marthinussen, "Om Høyesteretts metodebruk og retningsvalg i nyere avgjørelser om rettsvern mot kreditorbeslag", *Jussens Venner*, 2022 s. 112-158 (s. 135).

en vanlig oppfatning at man i Norden bygger på et funksjonelt eiendomsbegrep.⁷³ Noen forfattere har et annet syn på eiendomsbegrepet, men denne debatten forfølges ikke nærmere her.⁷⁴ Relevant i oppgavens sammenheng, er at to av de mest velkjente høyesterettsdommene fra begynnelsen av 1900-tallet bygget på et substansielt syn på eiendomsrettens overgang.⁷⁵

Dommen inntatt i Rt. 1910 s. 231 (Ku) gjaldt salg av elleve melkekyr. Avtalen var at de solgte kyrne skulle bli hos selger til de var utmelket, før kjøperen fikk overta de. Da selgeren gikk konkurs, var bare én ku overlevert. Spørsmålet var om konkursboet kunne beslaglegge de siste 10 kyrne som kjøperen hadde betalt for, men ikke hentet før konkursåpningen. Høyesteretts flertall på fire dommere fant at salgavtalen manglet karakteren av noen virkelig og umiddelbar eiendomsovergang.⁷⁶ Ettersom rådigheten over kyrne ikke gikk over til kjøperen på avtaletidspunktet, måtte utlevering være et vilkår for eiendomsrettens overgang.⁷⁷ Kjøperen fikk derfor ikke medhold i Høyesterett. Mindretallet på tre dommere mente at eiendomsretten gikk over ved avtalen, og at selgeren derfor satt med kyrne på vegne av kjøperen.

Rt. 1912 s. 263 (Jernskrap) gjaldt salg av jernskrap fra et skipsverft. Jernskrapet som skipsverftet produserte ble samlet i en haug på verftets eiendom, slik at kjøperen kunne hente skrapet ved anledning. Da skipsverftet gikk konkurs, var noe av jernskrapet hentet, men det lå fortsatt 100 tonn jernskrap i haugen. Av disse hadde kjøperen forskuddsbetalt 94 tonn. Høyesteretts flertall på fem dommere kom til at jernskrapet tilhørte kjøperen. Flertallet la vekt på at jernskrapet lå på selgerens eiendom for kjøperens "regning og risiko".⁷⁸ Mindretallet på to dommere viste til Ku-dommen, og mente at overlevering først skjedde ved veiing av jernskrapet i forbindelse med avhenting.

Sjur Brækhus og Axel Hærem tok med utgangspunkt i Ku-dommen og Jernskrap-dommen *de lege ferenda* til orde for en løsning mellom tradisjonsprinsippet og avtaleprinsippet, kjent som interesselæren.⁷⁹ I korte trekk, går interesselæren ut på at en forskuddsbetalende løsørekjøper

⁷³ Se Marthinussen (2023) s. 27, Falkanger og Falkanger (2022) s. 78-79, Lilleholt (2018) s. 51-56 og Hauge (2016) s. 70.

⁷⁴ For en grundig analyse av den rettsvitenskapelige debatten om eiendomsbegrepet, se Salvesen (2021a) s. 78-121 og Erlend Baldersheim, *Til tingsrettens teori*, 2017 s. 147-283.

⁷⁵ Sammenhengen mellom spørsmålet om eiendomsrettens overgang og rettsvernsspørsmålet behandles under punkt 4.4.

⁷⁶ Rt. 1910 s. 231 (Ku) s. 232.

⁷⁷ Rt. 1910 s. 231 (Ku) s. 232-233.

⁷⁸ Rt. 1912 s. 263 (Jernskrap) s. 263.

⁷⁹ Brækhus og Hærem (1964) s. 506-517. Riktignok introduserte Brækhus interesselæren for første gang i sine forelesninger fra slutten av 1950-årene, se Høgetveit Berg (2021) s. 412 med videre henvisninger.

har rettsvern mot selgers kreditorer dersom løsøreobjekten befinnes hos selger i kjøpers interesse.⁸⁰ *De lege lata* mente Brækhus og Hærem at overlevering gir kjøperen det nødvendige rettsvernet overfor selgers kreditorer, men de ville ikke karakterisere overlevering som en nødvendig betingelse for rettsvernet.⁸¹ Brækhus og Hærems analyse av løsørekjøpers rettsvern har hatt stor betydning for diskusjonen i norsk rett, men synspunktene i juridisk litteratur har skiftet.⁸²

Siden Brækhus og Hærems grundige analyse av emnet, har flere teoretikere inntatt standpunktet at rettsvern for eiendomsrett i løsøre som hovedregel er betinget av overlevering.⁸³ Andre har vært mer skeptiske til å beskrive overleveringskravet som hovedregel.⁸⁴ Siden Brækhus og Hærems framstilling i 1964, har emnet ikke fått en bred rettsvitenskapelig analyse før i Hauges bok *Løsøreerverters kreditorvern* fra 2016 og i Salvesens bok *Kreditorvern* fra 2021. Med disse fremstillingene fikk man en dreining i teorien, særlig på bakgrunn av Hauges konklusjon om at det neppe er grunnlag for en alminnelig rettsvernsregel om overlevering.⁸⁵

Den rettshistoriske gjennomgangen viser at det har vært skiftende oppfatninger om overlevering er et nødvendig vilkår for løsørekjøpers rettsvern. Det foreligger få rettsavgjørelser hvor kravet om overlevering har blitt berørt, men særlig Ku- og Jernskrap-dommene har blitt brukt som argument for at det gjelder et krav om overlevering.⁸⁶ Vi har ikke hatt en høyesterettsdom som knesetter overlevering som rettsvernsakt for løsørekjøp, og spørsmålet var inntil 2021 ikke behandlet i nyere rettspraksis.

⁸⁰ Brækhus og Hærem (1964) s. 513.

⁸¹ Brækhus og Hærem (1964) s. 497.

⁸² Se Salvesen (2021a) s. 329 og Hauge (2016) s. 128.

⁸³ Se Falkanger og Falkanger (2022) s. 768, Lilleholt (2018) s. 305, Mads Henry Andenæs, *Konkurs*, 3. utgave, 2009 s. 260-262, og Viggo Hagstrøm, *Obligasjonsrett*, 3. utgave, 2021 s. 966.

⁸⁴ Høgetveit Berg holder fast ved et utgangspunkt om overlevering, men med flere unntak, se Høgetveit Berg (2021) s. 399-462 og Høgetveit Berg (1999) s. 29. Se også Marthinussen (2023) s. 247-251.

⁸⁵ Hauge (2016) s. 194.

⁸⁶ Riktignok er det noen underrettsdommer som oppstiller overlevering som hovedregel for løsørekjøpers rettsvern, se bl.a. LF-2010-133423 og LB-2013-117157. Men oppfatningen i underrettspraksis har variert, se RG 1957 s. 577, RG 1963 s. 492, RG 1972 s. 53, LB 1998-1588, RG 2003 s. 514 Galten og LA-2005-38803 Kunderegister.

3.3 HR-2021-2248-A (Aurstad Maskinutleige)

3.3.1 Sakens bakgrunn

Saken gjaldt krav om erstatning for uaktsom rådgivning fra et advokatfirma i forbindelse med omorganisering av et konsern i anleggsbransjen.⁸⁷ Våren 2018 hadde konsernet (Aurstad) økonomiske problemer, særlig på grunn av likviditetsutfordringer i datterselskapet (K.A. Aurstad). I forbindelse med en omorganisering av konsernet, ble deler av K.A. Aurstads maskinpark solgt til søsterselskapet (Aurstad Maskinutleige). Kort tid etter inngikk de en avtale om tilbakeleie, hvor sistnevnte leide tilbake de samme solgte maskinene for bruk på pågående prosjekter. I forbindelse med gjennomføringen av avtalen om salg og tilbakeleie, forutsatte advokatfirmaet at overlevering ikke var nødvendig for å etablere rettsvern. Avtalen om salg med tilbakeleie ("sale and leaseback") ble derfor gjennomført *uten* at maskinene forlot K.A. Aurstad sin eiendom.

Utover høsten ble den økonomiske situasjonen hos K.A. Aurstad dårligere, og selskapet gikk konkurs. Bostyrer hevdet at konkursboet kunne ta beslag i de solgte maskinene. Han viste til at transaksjonen manglet rettsvern, fordi maskinene ikke var overlevert til kjøper. Aurstad Maskinutleige inngikk forlik med boet, og krevde deretter erstatning fra advokatfirmaet for tapet de ble påført. I vurderingen av advokatansvaret måtte Høyesterett avgjøre om avtalen om salg og tilbakeleie av maskinparken hadde rettsvern overfor boet. For Høyesterett var det prinsipielle spørsmålet om det ved salg av ikke-realregistrerbart løsøre gjelder et krav om overlevering for at kjøper får vern mot selgers kreditorer.

3.3.2 Høyesteretts syn på rettsvernsspørsmålet

Flertallet i Høyesterett på fire dommere konkluderer med at Aurstad Maskinutleige ikke hadde rettsvern for sin eiendomsrett til de solgte maskinene på beslagstidspunktet. K.A. Aurstads konkursbo kunne derfor ta beslag i maskinene.⁸⁸ Flertallet fremholder at det "som hovedregel eller utgangspunkt gjelder krav om overlevering eller at selger på annen måte fratras rådigheten

⁸⁷ HR-2021-2248-A avsnitt 1 og 3.

⁸⁸ HR-2021-2248-A avsnitt 72.

over gjenstanden".⁸⁹ Det tilføyer at fratakelsen av rådighet ikke behøver å være varig.⁹⁰ Flertallet bygger på det den anser som den "alminnelige oppfatningen" i juridisk teori, og mener at rettssetningen som hadde festet seg i teorien, hadde vært ansett som gjeldende rett som en form for "sedvane".⁹¹

Fra hovedregelen om overlevering fremholder flertallet at det kan gjøres unntak der tingen har blitt stående hos selger i kjøpers interesse, den såkalte interesselæren, og for større tilvirkningskontrakter.⁹² Flertallet fant ikke grunn til å oppstille unntak verken for avtaler om salg og tilbakeleie eller konserninterne transaksjoner.⁹³ Til slutt, bemerker flertallet at det ikke kan gjøres unntak fra rettsvernsreglene på grunnlag av en konkret vurdering av transaksjonens notoritet. Eventuelle unntak kan bare oppstilles for bestemte kontraktstyper eller typetilfeller.⁹⁴

Mindretallet på én dommer hadde et annet syn på rettsvernsspørsmålet. Mindretallet mener at salget av anleggsmaskinene til Aurstad Maskinutleige hadde oppnådd rettsvern uten overlevering. Det finner det tilstrekkelig at det var inngått reelle avtaler som var gjennomført etter sitt innhold, K.A. Aurstad hadde ikke lenger rett til å råde over driftsmidlene og det var flere disposisjoner som sikret notoritet over transaksjonen.⁹⁵ Mindretallet er i likhet med flertallet av den oppfatning at det kan oppstilles unntak for interesselæren og ved visse tilvirkningskjøp. Mindretallet konkluderer likevel at advokatfirmaet uansett hadde opptrådt ansvarsbetingende og var erstatningsansvarlig.⁹⁶

Den nærmere analysen av de enkelte elementene av Høyesteretts rettsanvendelse, vil jeg foreta underveis i kapittel 4 og 5. Dommen vil da tjene som et utgangspunkt for en mer inngående analyse av overleveringskravet og mulige unntak som kan oppstilles. Først vil jeg si noe om hvilke slutninger man kan trekke fra dommen, samt hvilke spørsmål som gjenstår å besvare.

⁸⁹ HR-2021-2248-A avsnitt 61. Når det gjelder erstatningskravet, hadde advokatfirmaet allerede erkjent ansvarsgrunnlag dersom Høyesterett skulle komme til at det gjelder et krav om overlevering, se avsnitt 73. Advokatfirmaet ble senere dømt til å betale erstatning da Borgarting lagmannsrett behandlet saken på nytt, se LB-2021-166922.

⁹⁰ HR-2021-2248-A avsnitt 68.

⁹¹ HR-2021-2248-A avsnitt 62.

⁹² HR-2021-2248-A avsnitt 61.

⁹³ HR-2021-2248-A avsnitt 68 og 71. Konserninterne transaksjoner er transaksjoner mellom selskaper i samme konsern, se lov 13. juni 1997 nr. 44 om aksjeselskaper (aksjeloven - asl.) §§ 3-8 og 3-9 første ledd.

⁹⁴ HR-2021-2248-A avsnitt 65 og 68.

⁹⁵ HR-2021-2248-A avsnitt 111.

⁹⁶ HR-2021-2248-A avsnitt 80 og 113.

3.3.3 Hva man kan, og ikke kan, slutte fra dommen

I HR-2021-2248-A slutter Høyesterett seg til oppfatningen i juridisk teori om at det gjelder en hovedregel om overlevering for at en kjøper av ikke-realregistrerbart løsøre skal oppnå vern mot selgers kreditorer.⁹⁷ Dommen inneholder altså en prinsipiell avklaring av spørsmålet om hva som kreves for å få rettsvern ved løsørekjøp. Samtidig gir Høyesterett sin tilslutning til at det gjelder unntak i samsvar med interesselæren og tilsynelatende for større tilvirkningskjøp.⁹⁸ Konkret avgjør dommen at det ikke kan oppstilles unntak fra overleveringskravet for avtaler om salg og tilbakeleie og konserninterne transaksjoner. Til tross for disse tilsynelatende rettsavklaringene, gjenstår det likevel en del uklare og ubesvarte spørsmål etter dommen.

For det første er det uklart hva som egentlig kreves for å oppnå rettsvern ved overlevering. Spørsmålet om hvordan selgeren kan fratas rådigheten over løsøret og hvor lang tid en rådighetsfratakelse i et tilfelle må vare, blir stående ubesvart av Høyesterett. Det er derfor usikkert om det nå er mulig å sikre rettsvern for avtaler om salg og tilbakeleie. De tilsynelatende etablerte unntakene for interesselæren og større tilvirkningskjøp, har videre et uklart innhold og en ubestemt rekkevidde. Høyesterett gir heller ikke svar på hva som gjelder for alle andre tilvirkningskontrakter enn de store, og om det kan gjøres unntak for ordinære forbrukerkjøp. For å gjøre bildet ytterligere uklart, åpner Høyesterett for å gjøre unntak fra overleveringskravet for kontraktstyper der faren for kreditorsvik er liten og gode grunner taler for ikke å kreve en rettsvernsakt.⁹⁹ Hvordan denne tilsynelatende skjønnsmessige vurderingen står seg overfor det etablerte forbudet mot å gjøre konkrete vurderinger av rettsvernet, er uklart.¹⁰⁰

Det er på denne bakgrunn usikkert hvilke slutninger man kan, og ikke kan, trekke fra HR-2021-2248-A. Kan man for eksempel si at man har en hovedregel om overlevering hvis man ikke vet hvordan den skal følges? Dette er et av flere spørsmål som jeg tar sikte på å behandle nærmere i kapittel 4 og 5. Først er det nødvendig å fastlegge innholdet i kravet om overlevering, særlig på bakgrunn av de uklarheter som gjenstår etter dommen.¹⁰¹

⁹⁷ Se henvisninger i fotnote 83.

⁹⁸ HR-2021-2248-A avsnitt 61 og 98.

⁹⁹ HR-2021-2248-A avsnitt 68.

¹⁰⁰ Se henvisninger i fotnote 34.

¹⁰¹ For en kritisk fremstilling av de metodiske aspektene ved HR-2021-2248-A, se Marthinussen (2022) s. 159-165.

3.4 Innholdet i overleveringskravet

Av HR-2021-2248-A følger at kravet om overlevering innebærer at "selger må fratras rådigheten over gjenstanden for at kjøper skal få rettsvern".¹⁰² Fra denne rettssetningen kan man ut fra en språklig forståelse av rettsvernkravet, trekke to slutninger: Fysisk overlevering av tingen fra selgeren til kjøperen vil utvilsomt sikre rettsvern. Samtidig er det ikke nødvendig for å etablere rettsvern at kjøperen får tingen i sin besittelse, så lenge selgeren fratras rådigheten over den. Et første spørsmål er hva Høyesterett mener med at selger må fratras "rådigheten" over løsøret.

Begrepet rådighet kan forstås på forskjellige måter, men det er vanlig å sondre mellom faktisk og rettslig rådighet.¹⁰³ Faktisk rådighet vil si retten til fysisk å utnytte og bruke tingen. Rettslig rådighet innebærer en rett til blant annet å selge, pantsette eller leie bort tingen. At selgeren fratras den rettslige rådigheten over løsøregjenstanden, kan ikke være avgjørende i vurderingen av om overleveringskravet er tilfredsstillt. For at rettsstiftelsen skal få en ytre manifestasjon, må selgeren må oppgi den faktiske rådigheten. På den måten sikres notoritet, og faren for kreditorsvik minskes. Dette hører også sammen med den naturlige forståelsen av løsøre. Det er tale om fysisk rørlige ting, som kjøperen normalt benytter fysisk. Det avgjørende må derfor være at selgeren fratras den *fysiske* rådigheten over løsøret.¹⁰⁴

Det finnes forskjellige alternativer til hvordan selgeren kan fratras rådigheten over løsøret, uten at det skjer en fysisk overlevering til kjøperen. Et første alternativ er at en tredjemann som representerer kjøperen, får tingen fysisk overlevert til seg. Så lenge det er tale om en virkelig representant for kjøperen, er det ikke grunn til å kreve noen videre rådighetsfratakelse i slike tilfeller. Dette alternativet er praktisk, og faren for kreditorsvik er normalt liten.¹⁰⁵ Denne løsningen er også lagt til grunn for rettsvern ved håndpant i løsøre etter panteloven § 3-2 (2) og for sikringsakten etter godtroervloven § 1 nr. 1.¹⁰⁶ Hensynet til koherens og konsekvenshensyn gir videre støtte for å legge til grunn at denne formen for rådighetsfratakelse omfattes av overleveringskravet.

¹⁰² HR-2021-2248-A avsnitt 69 og 83.

¹⁰³ Falkanger og Falkanger (2022) s. 42-43.

¹⁰⁴ Mindretallet i Høyesterett sier også at den fysiske rådighetsfratakelsen må være avgjørende, se HR-2021-2248-A avsnitt 83. Synspunktet har videre støtte i juridisk teori, se Salvesen (2021a) s. 323, Høgetveit Berg (2021) s. 427 og Hauge (2016) s. 88-89.

¹⁰⁵ Se Salvesen (2021a) s. 323 og Høgetveit Berg (1999) s. 21.

¹⁰⁶ Se panteloven § 3-2 (2) første punktum, som bestemmer at rettsvern oppnås der pantet overleveres til en "annen som påtar seg å sitte med det for panthaveren". Ordlyden dekker det tilfellet at panthaverens representant mottar pantet. Se også forarbeidene til godtroervloven i Ot.prp. nr. 56 (1976-77) s. 38.

Et annet alternativ oppstår der kjøperen allerede har tingen i sin besittelse på tidspunktet for avtaleinngåelsen. Etter overleveringssurrogatet korthåndsoverføring, er det ikke nødvendig med overlevering i slike tilfeller. Synspunktet er at kjøperen ikke skal behøve å tilbakelevere løsøreobjekten til selgeren, for deretter å få frata selgeren rådigheten på nytt. Korthåndsoverføring er i mange tilfeller svært praktisk, for eksempel der en leietaker besitter løsøre med opsjon på kjøp, og utleieren går konkurs. Notoriteten kan imidlertid være dårlig ved denne formen for rådighetsfratakelse. Partene kan enkelt påstå at eiendomsretten er gått over uten at det har skjedd noen synlig endring i besittelsen. Det praktiske momentet bør imidlertid veie tyngre i slike tilfeller. Oppfatningen er derfor at kravet til overlevering omfatter korthåndsoverføring, og at det er tilstrekkelig for å sikre kjøperen rettsvern.¹⁰⁷

Etter overleveringssurrogatet langhåndsoverføring er det heller ikke grunn til å kreve fysisk overlevering når løsøreobjekten er under en tredjemanns besittelse, for eksempel en leietaker eller reparatør. I likhet med korthåndsoverføring, er oppfatningen at man i disse tilfellene ikke behøver å kreve noen ytterligere rådighetsfratakelse.¹⁰⁸ Dette har gode grunner for seg, da man unngår unødvendig frem- og tilbakeflytting av løsøreobjekten mellom selger og kjøper. Det har vært et spørsmål om tredjemannen da må motta melding om at han skal sitte med tingen på kjøpers vegne og ikke lenger kan utlevere tingen til selgeren.¹⁰⁹ Formålet med et slikt notifikasjonskrav, er at selgeren ikke skal få mulighet til å unndra løsøreobjekten fra tredjemannen dersom han ikke vet om overdragelsen. Spørsmålet har vært omdiskutert i juridisk teori, men på bakgrunn av LB-2020-27303 Et Hjerte Av Gull, synes oppfatningen nå å være at notifikasjon er nødvendig.¹¹⁰ Mindretallet i HR-2021-2248-A er av samme oppfatning, og forutsetter at varsel til tredjemann vil tilfredsstillere rettsvernskravet.¹¹¹

Endelig nevnes avtaler om at selger skal beholde løsøreobjekten på kjøpers vegne. Slike avtaler bør ikke godtas som en form for rådighetsfratakelse. Avtalt besittelse ligger tett opp til et avtaleprinsipp, ettersom det ikke skjer noen form for ytre fysisk endring i besittelsen over løsøreobjekten.¹¹² Å akseptere slike avtaler innebærer i realiteten en omgåelse av

¹⁰⁷ Se bl.a. Salvesen (2021a) s. 324 og Høgetveit Berg (2021) s. 428.

¹⁰⁸ Se bl.a. Salvesen (2021a) s. 324 og Høgetveit Berg (2021) s. 428.

¹⁰⁹ Etter panteloven § 3-2 tredje ledd må tredjemann få "melding om pantsettelsen" og om at eieren ikke lenger har "rett til å råde over pantet", for at håndpantretten skal få rettsvern. Forarbeidene til godtroervervloven stiller seg mer tvilsom om langhåndstradisjon i det hele tatt bør gjelde som alminnelig regel ved sikringsakten, se Ot.prp. nr. 56 (1976-77) s. 38.

¹¹⁰ Se Høgetveit Berg (2021) s. 428 i fotnote 820 og Lilleholt (2018) s. 301.

¹¹¹ HR-2021-2248-A avsnitt 91. Mindretallet viser til den tilsvarende løsningen lagt til grunn i panteloven § 3-2 (3) og av Høgetveit Berg (2021) s. 384.

¹¹² Se punkt 3.2.

overlevering som rettsvernsakt.¹¹³ Derfor er det alminnelig antatt at slike avtaler ikke tilfredsstillende overleveringskravet.¹¹⁴

Det neste spørsmålet i vurderingen av innholdet i overleveringskravet, er på hvilket tidspunkt overleveringen eller fratakelsen av selgers rådighet må være gjennomført for at løsørekjøperen skal oppnå rettsvern. Utgangspunktet ved selgerens konkurs er at overlevering til kjøperen må ha skjedd før tidspunktet for konkursåpningen, jf. konkursloven § 72 første ledd og § 74.¹¹⁵ Forutsatt at selgeren rettidig er fratatt den fysiske rådigheten over løsøret eller kjøper har overtatt besittelsen, blir spørsmålet hvor lenge overleveringen må vare.

I HR-2021-2248-A fremholder flertallet i Høyesterett:

"Jeg tilføyer at fratakelsen av rådigheten – i motsetning til det som gjelder etter håndpantregelen i panteloven § 3-2 – ikke behøver å være varig."¹¹⁶

For å oppnå rettsvern er det altså tilstrekkelig at kjøperen midlertidig fratrar selgeren rådigheten over løsøregjenstanden. At det ved overdragelse av eiendomsrett i løsøre ikke kreves varig rådighetsfratakelse som ved håndpantsettelse etter panteloven § 3-2 (2), fremstår i utgangspunktet som en rimelig løsning. En varig fratakelse av pantsetters rådighet hindrer pantsetter fra å disponere over pantet til skade for panthaver. Ved overdragelser til eie vil kjøperen normalt fritt kunne disponere over løsøret når han har fått rådigheten over den. Høyesterett sier imidlertid ingenting om hvor lenge selgeren må være fratatt rådigheten over løsøret for at kjøperen skal oppnå rettsvern. Det er problematisk, fordi det gir opphav til en rekke spørsmål og utfordringer knyttet til hvordan et krav om overlevering skal forstås og gjennomføres. Denne problemstillingen og flere, skal forfølges nærmere i neste kapittel.

¹¹³ Hauge mener at en aksept av avtalt besittelse vil føre til et overleveringskrav som i realiteten er deklarasjon, se Hauge (2016) s. 91.

¹¹⁴ Se Salvesen (2021a) s. 324, Høgetveit Berg (2021) s. 429, Lilleholt (2018) s. 161 og Hauge (2016) s. 91-92.

¹¹⁵ Lov 8. juni 1984 nr. 58 om gjeldsforhandling og konkurs (konkursloven – kkl.).

¹¹⁶ HR-2021-2248-A avsnitt 68. Mindretallet legger også til grunn at det ikke kreves varig flytting, men er mer kritisk til et krav om midlertidig rådighetsfratakelse, se avsnitt 88.

4 Utfordringer med en ulovfestet hovedregel om overlevering

4.1 Innledning

I kapittel 4 skal jeg utforske hvilke utfordringer som oppstår i ulike situasjoner når man forsøker å etterleve overleveringskravet som Høyesterett la til grunn i HR-2021-2248-A. I sin dissens trekker mindretallet frem flere problemer knyttet til en hovedregel om overlevering. Disse vil gi et utgangspunkt for flere av analysene her. I punkt 4.2 skal jeg vurdere om det ulovfestede overleveringskravet gjelder absolutt, og hva det i så fall innebærer. Deretter skal jeg i punkt 4.3 fremheve noen praktiske problemer knyttet til å operere med et krav om midlertidig rådighetsfratakelse. I punkt 4.4 skal jeg vurdere hvilken mulighet man har til å skaffe rettsvern for avtaler om salg og tilbakeleie etter HR-2021-2248-A. Endelig skal jeg i punkt 4.5 drøfte om overleveringskravet fortsatt er egnet til å ivareta de hensynene rettsvernsreglene bygger på.

4.2 Gjelder det et absolutt krav om overlevering som vilkår for rettsvern?

I sin redegjørelse av utgangspunktene for drøftelser av rettsvernsregler, fastslår flertallet i HR-2021-2248-A at rettsvernsreglene er "nødvendigvis preseptoriske og må som det klare utgangspunktet gjelde absolutt."¹¹⁷ Flertallet viser til HR-2021-1173-A (Bank Norwegian), der Høyesterett uttaler:

"Det er lagt til grunn i rettspraksis at rettsvernsreglene som det klare utgangspunkt må gjelde absolutt, og uten at det foretas konkrete vurderinger i den enkelte sak av om notoriteten, til tross for manglende tinglysing, likevel er sikret på annen måte. Jeg viser her til HR-2017-33-A Forusstranda avsnitt 32 med henvisning til Rt-1998-268 og Rt-1997-1050. I sistnevnte avgjørelse er det også uttalt at det heller ikke er 'rom for noen vurdering av om reglene i det konkrete tilfellet fører til et rimelig resultat'. Jeg er enig i dette."¹¹⁸

¹¹⁷ HR-2021-2248-A avsnitt 50.

¹¹⁸ HR-2021-1773-A avsnitt 64.

Denne rettssetningen inngår i en rekke av avgjørelser hvor Høyesterett har klargjort at de lovfestede rettsvernsreglene er absolutte regler, som skal sikre notoritet og publisitet.¹¹⁹ Det innebærer at det ikke kan gjøres unntak fra reglene, selv om det i det konkrete tilfellet kan bevises at det ikke foreligger kreditorsvik. Formålet er å skape forutberegnelighet, og å unngå usikkerhet og tvister.¹²⁰ Men i motsetning til den rettspraksis som flertallet viser til, hadde Høyesterett i HR-2021-2248-A ikke med tolkningen av en lovfestet rettsvernsregel å gjøre. Spørsmålet er om de strenge metodiske utgangspunktene som gjelder for de lovfestede rettsvernsreglene, må legges til grunn også for den ulovfestede overleveringsregelen.

Denne problemstillingen har betydning for fortolkningen av overleveringskravet, og for adgangen til å oppstille unntak fra regelen.¹²¹ Høyesteretts flertall kommenterer imidlertid ikke denne mulige problematikken. Mindretallet er derimot kritisk til å bygge på et strengt og absolutt vilkår om overlevering.¹²² Mindretallet fremholder at ettersom det er tale om "ulovfestede regler som gjør inngrep i eiendomsretten, bør reglene ikke gis et større nedslagsfelt enn nødvendig."¹²³ Uttalelsen synes å bygge på at de ulovfestede rettsvernsreglene kan ramme den enkelte hardt, og at de derfor ikke bør likestilles med de lovfestede reglene. Det har først og fremst sammenheng med at en ulovfestet rettsvernsregel er mindre tilgjengelig for befolkningen enn en lovfestet regel.

Til dette kommer at det i mange tilfeller er uklart hva som faktisk kreves for å oppnå rettsvern ved overlevering.¹²⁴ Generelt er det ikke klart hvilke grenser som må fastsettes for de ulovfestede rettsvernsreglene, men de vil neppe bli like klare og skarpt tilskårne som de lovfestede. Marthinussen fremholder derfor at man med ulovfestede rettsvernsregler vil kunne risikere nettopp de skjønnspregede vurderingene som rettspraksis knyttet til de lovfestede reglene forsøker å unngå.¹²⁵ Det bidrar i sin tur til usikkerhet om hvordan rettsvern kan sikres. Den uklare rekkevidden av overleveringskravet gjør det derfor problematisk å operere med de samme strenge metodiske utgangspunktene på ulovfestet grunnlag.

På den annen side er det faren for kreditorsvik som begrunner reglene om løsørekjøpers rettsvern. Hensynet tilsier at rettsvernsreglene utformes slik at de i størst mulig grad kan

¹¹⁹ Se henvisninger i fotnote 34.

¹²⁰ Rt. 1997 s. 1050 s. 1054.

¹²¹ Se punkt 5.1.

¹²² HR-2021-2248-A avsnitt 103.

¹²³ HR-2021-2248-A avsnitt 109.

¹²⁴ Praktiske problemer med å gjennomføre overlevering behandles nærmere under punkt 4.3 og 4.4.

¹²⁵ Marthinussen (2022) s. 161-162.

forhindre kreditorskadelige disposisjoner.¹²⁶ Høyesterett har derfor en rekke ganger gitt hensynet til å forhindre kreditorsvik stor gjennomslagskraft, og har gjentatt at rettsvernsreglene av retts tekniske hensyn må være "firkantede" og "absolutte".¹²⁷ Et absolutt krav om overlevering som vilkår for løsekjøpers rettsvern, kan dermed fungere som et strengt, men effektivt, virkemiddel for å forhindre kreditorsvik.

Hensynet til koherens taler videre for at den ulovfestede overleveringsregelen, i likhet med de lovfestede rettsvernsreglene, praktiseres absolutt. Et absolutt overleveringskrav finner man for eksempel i parallellen for rettsvern ved håndpant av løsøre i panteloven § 3-2. Sammenhengen i regelverket taler følgelig for at rettsvernsreglene for ikke-realregistrerbart løsøre bør være preseptoriske, slik Høyesteretts flertall synes å legge til grunn i HR-2021-2248-A.

Konklusjonen synes *de lege lata* å være at de strenge metodiske utgangspunktene som gjelder for de lovfestede rettsvernsreglene, må legges tilsvarende til grunn for det ulovfestede overleveringskravet. Et absolutt overleveringskrav kan dermed ikke fravikes, til tross for at det beviselig ikke er mistanke om kreditorsvik i det konkrete tilfellet. Som drøftelsen nedenfor vil vise, er det likevel flere praktiske utfordringer knyttet til å etterleve det overleveringskravet som følger av HR-2021-2248-A. Derfor er det grunn til å reise spørsmål om den ulovfestede rettsvernsregelen gjelder så absolutt som Høyesterett tilsynelatende legger til grunn.

4.3 Praktiske problemer knyttet til et krav om midlertidig rådighetsfratakelse

Et prinsipielt og praktisk viktig spørsmål er hvor lenge selgeren må fratras rådigheten over løse gjenstanden for at kjøperen skal oppnå rettsvern. Problemstillingen kan illustreres med følgende eksempel: S kjøper en sofa fra en møbelforretning A. Kjøpet gjennomføres i forretningen og S betaler for sofaen. Sofaen fraktes ut av forretningens lokaler til kjøperens bil, men S får ikke plass til sofaen i bilen. A har ikke mulighet til å levere sofaen, og har heller ingen lånetilhengere tilgjengelig. Partene avtaler at S skal hente sofaen en uke senere. Før den tid blir møbelforretningen slått konkurs. S hevder å ha rett til sofaen, men konkursboet B bestrider dette. Det avgjørende blir om S har oppnådd rettsvern overfor B.

¹²⁶ Hauge (2016) s. 26.

¹²⁷ Se bl.a. Rt. 1998 s. 268 på s. 275 og Rt. 1997 s. 1050 på s. 1054.

Dette eksempelet reiser flere problemstillinger. Hovedspørsmålet er om sofaen ble overlevert til kjøperen S, eller om selgeren A ble fratatt den fysiske rådigheten over sofaen da den ble brakt ut av forretningens lokaler og forsøkt plassert i bilen til S. Et annet spørsmål er om S hadde oppnådd rettsvern ved overlevering dersom sofaen hadde blitt brakt inn og ut av bilen. Forutsatt at sofaen ble tatt ut av selgerens fysiske rådighet da S gikk ut av forretningen, er det videre spørsmål om en så kortvarig rådighetsfratakelse er tilstrekkelig for å etablere rettsvern. Dette blir et tolkningsspørsmål som må vurderes ut fra det absolutte overleveringskravet Høyesterett har lagt til grunn i HR-2021-2248-A. Det kan også bli et bevisspørsmål om hvor lenge løsøreobjekten var i S sin besittelse, før A igjen overtok den.

Ingen av de nevnte overleveringssurrogatene vil være aktuelle for dette tilfellet.¹²⁸ Dersom sofaen var individualisert og ble oppbevart hos A utelukkende i kjøpers interesse, kunne man vurdert om interesselæren kommer til anvendelse.¹²⁹ Formålet med dette eksempelet er imidlertid kun å illustrere at et midlertidig overleveringskrav byr på tolknings- og bevisproblemer, fordi det ikke er klart hvor lenge rådighetsfratakelsen i et tilfelle må vare.

Saksforholdet i Aurstad Maskinutleige-dommen er også illustrerende. Det dreide seg om hundretalls anleggsmaskiner som sto på ulike anleggsplasser i landet, og var i arbeid på kontrakter. Det var ikke aktuelt å flytte maskinene bort fra anleggsplassene og ut av drift. Det ville innebære at K.A. Aurstad hadde begått kontraktsbrudd overfor sine kontraktsparter.¹³⁰ Det ville videre medført betydelige kostnader å transportere driftsmidlene. Dermed var det økonomisk og praktisk "umulig" å overlevere maskinene fysisk.

Mindretallet i Høyesterett forklarer videre hvorfor et krav om midlertidig rådighetsfratakelse var vanskelig å gjennomføre i dette tilfellet:

"Alternativt kunne selger midlertidig fratras rådigheten over maskinene ved at en utenforstående fikk hånd om dem for en periode. Det kunne for eksempel skje ved overlevering av nøkler eller andre vitale deler. Men heller ikke dette er enkelt håndterbart. Maskinene var som sagt i arbeid. Det er dessuten uklart hvor lenge en eventuell nøkkeloverlevering måtte vare for at den skulle gi rettsvern."¹³¹

¹²⁸ Se punkt 3.2.

¹²⁹ Interesselæren behandles under punkt 5.3.1.

¹³⁰ HR-2021-2248-A avsnitt 89.

¹³¹ HR-2021-2248-A avsnitt 90.

En annen mulighet kunne vært at K.A. Aurstad overførte nøklene til anleggsmaskinene til Aurstad Maskinutleie, for deretter å levere de tilbake. En slik nøkkeloverlevering er tilstrekkelig for å tilfredsstillе overleveringskravet i panteloven § 3-2.¹³² Det er imidlertid uklart hvorvidt nøkkeloverlevering vil tilfredsstillе det ulovfestede overleveringskravet.¹³³ Dessuten vil en så kortvarig rådighetsfratakelse neppe sikre notoritet, og kan ligne på et kreditorsvik-arrangement mellom partene. Mindretallet fremholder videre at man kunne se det slik at maskinene var under byggherrens rådighet, og at varsel til ham dermed var tilstrekkelig.¹³⁴ En siste mulighet var å merke maskinene med nye logoer eller lignende for å markere rådighetsendringen.¹³⁵ Ingen av disse alternativene er imidlertid egnet til å oppfylle kravet om at selgeren midlertidig må fratas den fysiske rådigheten over løsøret.

Tar man i betraktning omfanget og variasjonen i løsøreomsetningen, kan det tenkes en rekke tilfeller hvor en hovedregel om midlertidig overlevering vil by på utfordringer. Eksempelene over illustrerer noen av de praktiske problemene knyttet til å gjennomføre hovedregelen. Å operere med et overleveringskrav som ikke stiller klare tidsbegrensninger med hensyn til hvor lenge en rådighetsfratakelse må vare, samsvarer dårlig med behovet for klare og firkantede rettsvernsregler. Det inviterer til relativt skjønnsmessige vurderinger, og regelen gir derfor dårlig forutberegnelighet.¹³⁶ Et krav om midlertidig rådighetsfratakelse skaper i tillegg betydelig usikkerhet for aktørene i omsetningslivet, særlig for parter som ønsker å inngå avtaler om salg og tilbakeleie.

4.4 Muligheten til å sikre rettsvern for avtaler om salg og tilbakeleie

Avtaler om salg og tilbakeleie er en kontraktstype hvor kjøperen overtar eiendomsretten til løsøret, mens selgeren fortsetter å disponere over det som leietaker.¹³⁷ For selskaper som ønsker å frigjøre kapital eller har likviditetsutfordringer, kan det være hensiktsmessig å kombinere et salg av eiendeler med en avtale om finansieringsutleie (såkalt "sale and lease back").¹³⁸ Denne type arrangement er et godt alternativ til et ordinært salg, ettersom virksomheten får

¹³² Se panteloven § 3-2 (2) annet punktum.

¹³³ En analogisk anvendelse av håndpantregelen i panteloven § 3-2 kan tenkes å gi kjøperen vern i slike tilfeller.

¹³⁴ HR-2021-2248-A avsnitt 91.

¹³⁵ HR-2021-2248-A avsnitt 92.

¹³⁶ HR-2021-2248-A avsnitt 98.

¹³⁷ HR-2021-2248-A avsnitt 66.

¹³⁸ HR-2021-2248-A avsnitt 108.

opprettholdt bruken av eiendelene i drift og produksjon. Avtaler om salg og tilbakeleie er derfor en vanlig transaksjonsform i omsetningslivet, noe som tilsier at det bør være klarhet omkring rettsvernkravet for denne type avtaler.¹³⁹ Spørsmålet er hvilke utfordringer kravet om overlevering byr på for etableringen av rettsvern for avtaler om salg og tilbakeleie av løsøre.

Et sentralt formål bak avtalen om salg og tilbakeleie i HR-2021-2248-A, var å frigjøre kapital for å dekke K.A. Aurstad sitt likviditetsbehov. Utfordringen med et krav om overlevering for slike transaksjoner ligger i selve forutsetningen ved avtalen, nemlig at løsøret skal forbli i selgerens besittelse. Avtaler om salg og tilbakeleie vil derfor stå i et motsetningsforhold til et rettsvernkrav om overlevering. Om dette motsetningsforholdet uttaler Høyesteretts flertall:

"Ved avtaler om salg og samtidig tilbakeleie eller annen bruksrett for selgeren trenger ikke kjøperen formuesgodet til eget bruk, og selgeren fortsetter å bruke dette. Salget skal i disse tilfellene ikke gjennomføres mellom partene ved at gjenstanden overføres fysisk til kjøper. Dette typetilfellet har således betydelige likheter med pantsettelse der det etter panteloven § 3-2 gjelder et overleveringskrav. Slike kombinasjoner har tidligere blitt behandlet som et forsøk på å omgå håndpantregelen, dels på grunnlag av proforma og dels gjennom tolking ..."¹⁴⁰

De "kombinasjoner" som Høyesterett her viser til, omtales gjerne som *sikkerhetsoverdragelser*. Dette er et salg som i realiteten er ment å sikre oppfyllelsen av en annen forpliktelse.¹⁴¹ Slike transaksjoner, hvor kontraktsgjenstanden kun skal tjene som sikkerhet for kreditt, vil rammes av panteloven § 3-2 direkte eller analogisk anvendt.¹⁴² Ettersom ordningen i den konkrete saken lå nært opp til et slikt kredittilfelle, var det ikke overraskende at Høyesterett oppstilte et krav om overlevering.¹⁴³ Det samsvarer også med den oppfatningen som er lagt til grunn i juridisk teori.¹⁴⁴ For å sikre rettsvern ved avtaler om salg og tilbakeleie, må selgeren fratras den fysiske rådigheten over løsøregjenstanden med en viss varighet.

Etter HR-2021-2248-A er det imidlertid uklart hvordan man i en avtale om salg og tilbakeleie skal gå frem for å oppnå rettsvern ved overlevering. I punkt 4.4 illustrerte jeg hvorfor et krav

¹³⁹ HR-2021-2248-A avsnitt 108.

¹⁴⁰ HR-2021-2248-A avsnitt 66.

¹⁴¹ Hauge (2016) s. 19.

¹⁴² Hauge (2016) s. 95.

¹⁴³ I denne retning, se Marthinussen (2023) s. 250 i fotnote 396 og Marthinussen (2022) s. 164.

¹⁴⁴ Høyesterett viser i avsnitt 66 til Andenæs (2009) s. 265-266, men se også Marthinussen (2023) s. 250, Høgetveit Berg (2021) s. 429, Lilleholt (2018) s. 164 og Hauge (2016) s. 185-187.

om midlertidig rådighetsfratakelse ikke var praktisk gjennomførbart i dommen. Høyesterett har videre lagt til grunn at det ikke er grunnlag for å oppstille unntak for avtaler om salg og tilbakeleie.¹⁴⁵ Det sentrale spørsmålet er om det dermed er mulig å oppnå rettsvern for avtaler om salg og tilbakeleie når det kreves midlertidig overlevering.

En mulighet kan være at selgeren midlertidig fratras rådigheten over løsøret *før* det leies tilbake fra kjøperen. Men som Lilleholt påpeker, må rådighetsfratakelsen i så fall være reell.¹⁴⁶ Hvis meningen er at løsøret skal tilbakeføres til selgeren mer eller mindre med en gang, bør selgerens kreditorer kunne ta beslag i tingen. Høgetveit Berg er av samme oppfatning, og fastslår at det prinsipielt sett bør identifiseres to disposisjoner: et kjøp som har oppnådd rettsvern ved rådighetsfratakelse, og en avtale om tilbakeleie som er inngått på et nytt selvstendig grunnlag.¹⁴⁷ Da kan man avgjøre om kjøperen reelt sett er blitt eier før tilbakeleien finner sted. En god indikasjon på at det foreligger to disposisjoner, er at det har gått litt tid mellom dem. På den måten sikres notoritet over begge disposisjoner, og risikoen for kreditorsvik reduseres.

Kravet om to disposisjoner utelukker imidlertid muligheten til å inngå avtaler om salg med samtidig tilbakeleie, der løsøregjenstanden ikke skal overføres fysisk til kjøper. Videre er utfordringen at overleveringskravet for den første disposisjonen bærer preg av å være et "formkrav".¹⁴⁸ Det vil si at fra inngåelsen av kjøpsavtalen er partenes intensjon at selgeren skal leie tingen tilbake, med sikte på å bli eier igjen. Dette åpner for kreditorsvik. Kravet om to disposisjoner er derfor ikke et egnet alternativ til å sikre rettsvern for salg og tilbakeleie-avtaler.

Rettsvernsproblematikken knyttet til et krav om midlertidig rådighetsfratakelse har også en side mot spørsmålet om eiendomsrettens overgang.¹⁴⁹ At man ved avtaler om salg og tilbakeleie krever at kjøperen må ha besittelsen over tingen over et bestemt tidsrom før han kan råde over den, fremstår som påfallende. Sofaeksempelet kan her være illustrerende, forutsatt at man gjør noen endringer i faktum: S betaler for sofaen fra A. S tar med seg sofaen ut av forretningen, men han får ikke plass til den i bilen. S bestemmer seg derfor for å selge sofaen til en forbipasserende. Man vil i utgangspunktet ikke bestride dette salget. S vil oppfattes som eier av sofaen, og han kan råde over den som han vil. Problematikken aktualiseres hvis S i stedet vil leie sofaen tilbake til A for å bruke den i en utstilling. Hvis man karakteriserer dette som en

¹⁴⁵ HR-2021-2248-A avsnitt 65.

¹⁴⁶ Lilleholt (2018) s. 306. I samme retning, se Hauge (2016) s. 185 og Andenæs (2009) s. 265.

¹⁴⁷ Høgetveit Berg (2021) s. 429-430.

¹⁴⁸ Hauge (2016) s. 185.

¹⁴⁹ Se henvisninger i fotnote 74.

avtale om salg og tilbakeleie, vil kravet om midlertidig rådighetsfratakelse være avgjørende for om han har fått rettsvern mot beslag fra As kreditorer. Det blir imidlertid litt rart å kreve midlertidig rådighetsfratakelse i spørsmålet om han har fått eiendomsretten til sofaen.

Det er betenkelig at man skal kreve at S må ha hatt rådigheten over noe han har kjøpt i en viss varighet, før han kan råde over og leie det tilbake til A eller hvem som helst andre. I salg og tilbakeleie-tilfellene kan man dermed spørre seg om ikke eiendomsretten burde gå over uten fysisk overlevering i det hele tatt. Og kanskje bør man heller bruke andre regler for å avdekke kreditorskadelige disposisjoner, som for eksempel proforma.¹⁵⁰ At overleveringskravet har røtter tilbake til et substansielt eiendomsrettsbegrep, kan gi en viss forklaring på hvorfor det med et funksjonelt eiendomsbegrep ikke egner seg som rettsvernsvilkår for avtaler om salg og tilbakeleie i dag.¹⁵¹

På denne bakgrunn er det høyst uklart hvordan man med overleveringskravet fra HR-2021-2248-A kan oppnå rettsvern for avtaler om salg og tilbakeleie. Etter mitt syn har Høyesterett i realiteten avskåret muligheten til å sikre rettsvern for denne kontraktstypen. Resultatet i dommen innebærer at rettsvernsreglene generelt står i veien for transaksjoner hvor det som selges ikke skal overleveres. Dermed går et ulovfestet overleveringskrav på bekostning av hensynet til et effektivt omsetningsliv.

4.5 Er overleveringskravet fortsatt egnet til å ivareta de hensyn som rettsvernsreglene bygger på?

Overleveringskravets uklare innhold og rekkevidde skyldes dels at det har en begrunnelse fra et annet århundre, og dels at det har vært skiftende oppfatninger om regelen i norsk rett. I lys av samfunns- og teknologiutviklingen er det grunnlag for å vurdere om tiden har løpt fra et krav om overlevering som hovedregel for rettsvern. Det sentrale spørsmålet er om overleveringskravet fortsatt er egnet til å ivareta de grunnleggende hensyn som rettsvernsreglene bygger på.

¹⁵⁰ For en nærmere gjennomgang av proformaregelen, se f.eks. Salvesen (2021a) s. 151-162.

¹⁵¹ For en nærmere behandling av problematikken, se Marthinussen (2023) s. 14-42, Salvesen (2021a) s. 113-121 og Baldersheim (2017) s. 147-283.

Spørsmålet om et overleveringskrav i dag er egnet til å sikre notoritet og forhindre kreditorsvik, blir ikke kommentert av flertallet i Høyesterett. Mindretallet trekker derimot frem noen sentrale momenter:

"Læren om overlevering er gammel. Den ble utviklet i en tid da avtaler ble skrevet på et stykke papir. Kjøp ble gjort opp med kontante penger. Dette ga liten notoritet. Et krav om overlevering av varene var viktig for å forhindre falske kontrakter og antedatering.

Samfunnsutviklingen har gjort at situasjonen i dag er noe annerledes. Større kontrakter vil normalt være lagret elektronisk. Det samme gjelder for pengeoverføringer. Behovet for å kreve overlevering for å sikre notoriteten, er nok derfor mindre enn tidligere."¹⁵²

Flere av forutsetningene som tidligere gjorde det nødvendig med et krav overlevering, gjør seg altså ikke gjeldende med samme styrke i dag. Siden tusenårsskiftet har bruken av kontanter gått markant ned, samtidig som bruken av kort- og mobilbetalinger har økt.¹⁵³ Stadig flere digitale løsninger gjør det nå mulig å etterprøve transaksjoner. Å kreve og sikre bevis er blitt enklere. Manglende notoritet rundt betaling og betalingstidspunktet, kan derfor ikke lenger anses som et tungtveiende argument for et overleveringskrav.¹⁵⁴ Behovet for notoritet er på denne bakgrunn et annet. I den forlengelse kan man argumentere for at overleveringskravet ikke i tilstrekkelig grad er egnet til å forhindre kreditorsvik, særlig fordi det kun kreves midlertidig rådighetsfratakelse.¹⁵⁵ Overleveringskravet inviterer dermed til relativt skjønsmessige vurderinger av om rettsvernet er oppnådd, og kan vanskelig sies å ivareta ønsket om klare og forutberegnelige rettsvernsregler.

Når det gjelder hensynet til publisitet, sikrer et krav om overlevering i liten grad synlighet rundt transaksjonen for andre enn partene selv. Kreditorerne har sjelden mulighet til å oppdage og reagere på disposisjonen. Videre er det lite sannsynlig at skyldneren informerer kreditorerne om overleveringen. Formålet med disposisjonen kan være nettopp å unndra løsøreobjekten fra et kreditorbeslag. Hensynet til publisitet utgjør altså ingen vesentlig begrunnelse bak kravet om overlevering som rettsvernsakt.

¹⁵² HR-2021-2248-A avsnitt 94 og 95.

¹⁵³ Se Salvesen (2021a) s. 315 og Salvesen (2021b) s. 425.

¹⁵⁴ Se Marthinussen (2023) s. 249, Salvesen (2021a) s. 330-331 og Hauge (2016) s. 41.

¹⁵⁵ I denne retning, se mindretallet i HR-2021-2248-A avsnitt 97, som viser til Høgetveit Berg (2021) s. 423 og Salvesen (2021a) s. 330.

Argumentet om at overleveringskravet for løsørekjøp bør samsvare med håndpantregelen for å unngå kamuflerte håndpantsettelse, har heller ikke samme vekt som før. Reglene om håndpant er mindre praktisk sammenlignet med underpantreglene, og bruken av håndpant er nærmest ikke-eksisterende i dag.¹⁵⁶ Det har sammenheng med den ustrakte muligheten panteloven gir til å underpantsette løsøre, som driftstilbehørpant, varelagerpant og salgspant.¹⁵⁷

Flere land i Europa har videre beveget seg bort fra et overleveringskrav. Dette blir fremhevet av mindretallet, som viser til den svenske lovutredningen SOU 2015:8.¹⁵⁸ Her foreslår utvalget å gå bort fra et overleveringskrav og gi løsørekjøp vern mot kreditorbeslag fra avtaleinngåelsen. Lovforslaget har imidlertid ikke blitt fulgt opp. Det viser likevel at et krav om overlevering er på retrett internasjonalt, noe som også fremheves i juridisk teori.¹⁵⁹

Samlet sett taler disse forhold for at overleveringskravet ikke lenger er tilstrekkelig egnet til å sikre notoritet og motvirke kreditorsvik. Samfunnsutviklingen har på mange måter løpt fra de begrunnelsene som har talt for et overleveringskrav som hovedregel for rettsvern. Dette viser, i likhet med de foregående drøftelsene i kapittel 4, at det er flere problematiske sider ved det overleveringskravet Høyesterett la til grunn i HR-2021-2248-A. Konsekvensen av å operere med en hovedregel om overlevering, er at erverver i praksis har begrenset mulighet til å oppnå rettsvern. Hvordan man nærmere skal forholde seg til hovedregelen, vil bero på adgangen til å gjøre unntak fra overleveringskravet, noe jeg skal vurdere i kapittel 5.

¹⁵⁶ Se Marthinussen (2023) s. 249 og Salvesen (2021b) s. 425-426.

¹⁵⁷ Se panteloven §§ 3-4, 3-11 og 3-14 mv.

¹⁵⁸ HR-2021-2248-A avsnitt 104 og 105.

¹⁵⁹ Se Marthinussen (2022) s. 163, Salvesen (2021b) s. 428 og Lilleholt (2018) s. 308.

5 Adgangen til å oppstille unntak fra en hovedregel om overlevering

5.1 Innledning

I kapittel 5 skal jeg ta stilling til hvilken adgang det er til å gjøre unntak fra en hovedregel om overlevering på ulovfestet grunnlag. Etter Høyesteretts syn er det allment akseptert at det kan gjøres unntak for interesselæren og for større tilvirkningskjøp.¹⁶⁰ Det foreligger derimot ingen enighet om hvordan disse unntakene skal forstås og anvendes, noe nyere teoretiske fremstillinger av løsørekjøpers rettsvern illustrerer.¹⁶¹ I punkt 5.2 skal jeg derfor ta nærmere stilling til innholdet i disse unntakene, og hvilken betydning dommen har for dem. Deretter skal jeg i punkt 5.3 vurdere muligheten til å oppstille andre unntak fra overleveringskravet, under dette for typetilfeller der faren for kreditorsvik er liten, for andre tilvirkningskontrakter enn de store og for forbrukerkjøp.

Høyesterett fremholder i HR-2021-2248-A at det er de grunnleggende hensynene bak rettsvernsreglene som bør være avgjørende for hvor langt hovedregelen kan fravikes.¹⁶² Unntak fra overleveringskravet må dermed tuftes blant annet på hensynet til faren for kreditorsvik, notoritet og publisitet. Et spørsmål som går på tvers av skillet mellom lovfestede og ulovfestede rettsvernsregler, er om unntak kan oppstilles ut fra mer konkrete vurderinger av om notoriteten er tilstrekkelig sikret på annen måte enn ved oppfyllelse av den spesifikke rettsvernsakten.¹⁶³ Høyesterett har i rettspraksis tatt avstand fra slike konkret begrunnede unntak, og la det samme til grunn for den ulovfestede overleveringsregelen i HR-2021-2248-A.¹⁶⁴ Problemstillingen i det følgende må dermed formuleres som et spørsmål om det for det aktuelle typetilfellet, eller for kontraktstypen, er grunnlag for å gjøre unntak fra overleveringskravet basert på de grunnleggende hensynene bak regelen.

¹⁶⁰ HR-2021-2248-A avsnitt 61 og 98.

¹⁶¹ Se Salvesen (2021a) s. 338-343 og Hauge (2016) s. 137-140.

¹⁶² HR-2021-2248-A avsnitt 64.

¹⁶³ Se Marthinussen (2022) s. 161, Kristin Normann: "Høyesterett som prejudikatdomstol med særlig fokus på formueretten", *Svensk Juristtidning*, 2022 s. 491-503 (s. 501), Høgetveit Berg (2021) s. 425 og Lilleholt (2018) s. 308-309.

¹⁶⁴ Se punkt 4.2.

5.2 Anerkjente unntak fra overleveringskravet

5.2.1 Interesselæren

I noen tilfeller ønsker kjøperen at løsøreobjektet blir værende hos selgeren, selv om han har betalt for objektet og den er klar for levering. Det kan skyldes at kjøperen for eksempel mangler lagerplass, ikke har ordnet transport eller ikke har annen mulighet til å ta imot tingene. Synspunktet er at kjøperen i slike tilfeller bør ha vern for sin eiendomsrett i løsøreobjektet, uten overlevering. Interesselæren betegner den antatte regelen om at kjøperens erverv av eiendomsrett til løsøre får rettsvern mot kreditorbeslag selv om løsøret befinner seg hos selgeren på beslagstidspunktet, så lenge det er i kjøperens interesse at løsøret da ikke var overlevert til ham.¹⁶⁵

Inntil HR-2021-2248-A, har det ikke foreligget en høyesterettsdom som har anerkjent interesselæren som et unntak fra overleveringskravet. Likevel anses læren å ha legislativ støtte i Rt. 1910 s. 231 (Ku) og Rt. 1912 s. 263 (Jernskrap), på bakgrunn av Brækhus og Hærens grundige analyse av løsørekjøpers rettsvern.¹⁶⁶ I juridisk teori har interesselæren derfor blitt ansett som et unntak fra en hovedregel om overlevering.¹⁶⁷ Høyesteretts tilslutning til interesselæren i HR-2021-2248-A ble gitt i et *obiter dictum*, ettersom uttalelsene ikke var nødvendige for resultatet i dommen.¹⁶⁸ Slike uttalelser har mindre rettskildemessig vekt enn uttalelser som er nødvendige for resultatet, såkalt *ratio decidendi*.¹⁶⁹ Dommen er derfor ikke et prejudikat for interesselæren. Likevel kan det ikke være tvilsomt at dommen sett i sammenheng med det øvrige rettskildet bildet, gir grunnlag for å konstatere at det gjelder et unntak fra overleveringskravet for interesselæren.¹⁷⁰

¹⁶⁵ Rune Sæbø: "Høyesteretts rolle ved utviklingen av formueretten" i *Lov, sannhet, rett - Norges Høyesterett 200 år*, 2015 s. 743-764 (s. 759).

¹⁶⁶ Høyesteretts kortfattede begrunnelser i disse dommene stemmer imidlertid ikke overens med interesselæren, og i nyere juridisk teori har det blitt stilt spørsmål ved om begrunnelsen for læren fortsatt står seg, se f.eks. Salvesen (2021a) s. 342.

¹⁶⁷ Se Falkanger og Falkanger (2022) s. 768, Høgetveit Berg (2021) s. 426, Lilleholt (2018) s. 305, Sæbø (2015) s. 759 og Andenæs (2009) s. 264. Hauge stiller spørsmål ved om interesselæren er et unntak fra en mulig hovedregel, eller om det er interesselæren som er utgangspunktet, se Hauge (2016) s. 129-130.

¹⁶⁸ HR-2021-2248-A avsnitt 61 og 98.

¹⁶⁹ Se f.eks. Eckhoff (2001) s. 172-174.

¹⁷⁰ I denne retning, se bl.a. Falkanger og Falkanger (2022) s. 772.

Spørsmålet er hva som er innholdet i interesselæren; hvilke krav må stilles for at løsøreobjekten anses å bero hos selgeren i kjøperens interesse? I HR-2021-2248-A omtaler Høyesteretts flertall interesselæren slik:

"Interesselæren bygger på at i de tilfellene der kjøper har foretatt en forskuddsbetaling, innebærer dette i realiteten at han har gitt selger kreditt. Rettsvernsreglene bør derfor i slike tilfeller være de samme ved overdragelse av eiendomsrett og etablering av en sikkerhetsrett som krever overlevering eller at eieren fratras rådigheten. Men dersom selger har gjort det han skal og både kan og vil levere, har han krav på betaling, og betaling før levering kan i disse tilfellene ikke likestilles med en kredittytelse."¹⁷¹

For at interesselæren skal komme til anvendelse må tingen for det første være forskuddsbetalt. Dette har sammenheng med det såkalte "kredittmomentet" og hensynet til å likebehandle kreditorene.¹⁷² Forskuddsbetaling som bærer preg av en kredittytelse (lån), vil innebære at kjøperen får en særrett i tingen uten å få den overlevert til seg. Synspunktet er at den forskuddsbetalende kjøperen ikke bør stå i en særstilling sammenlignet med andre kreditorer.¹⁷³ Flertallet går imidlertid ikke nærmere inn på hva som menes med kreditt, selv om det kan være uklart i mange tilfeller. Likevel understreker flertallet at kjøperen ikke anses å ha ytt kreditt, dersom selgeren "har gjort det han skal og både kan og vil levere".¹⁷⁴ Det tyder på at tingen må være leveringsklar, og at det kun må bero på kjøperen at det kjøpte ikke er overtatt.

I sofaeksempelet presentert under punkt 4.3 har kjøperen S forskuddsbetalt, men han har av praktiske årsaker ikke mulighet til å overta sofaen enda. Partene avtaler at S skal hente sofaen fra selgeren A en uke senere. Dermed kan A fortsatt utnytte sofaen, noe som tilsier at S yter A en kreditt i form av henstand med leveringen. Ved As konkurs vil S da ende opp som en uprioritert kreditor i konkursboet. I denne situasjonen anses imidlertid ikke S som en kredittytter, fordi sofaen er leveringsklar og det er i hans interesse at den forblir hos A. Dermed vil S sitt krav på tingen i henhold til interesselæren, stå seg overfor As kreditorer.

Et sentralt spørsmål i vurderingen av interesselæren, er altså i hvem sin interesse løsøreobjekten er hos selgeren. Høyesterett legger til grunn at gjenstanden må befinne seg

¹⁷¹ HR-2021-2248-A avsnitt 58.

¹⁷² Brækhus og Hærem (1964) s. 508-510.

¹⁷³ Se Hauge (2016) s. 140 og Brækhus og Hærem (1964) s. 508.

¹⁷⁴ HR-2021-2248-A avsnitt 58.

hos selgeren *utelukkende* i kjøperens interesse.¹⁷⁵ Dermed kan ikke selgeren ha noen interesse av å sitte med løsøreobjekten i perioden frem til han blir fratatt den fysiske rådigheten over gjenstanden. Kjøperen av sofaen vil eksempelvis ikke oppnå rettsvern hvis selgeren bruker sofaen til utstilling. Da vil selgeren ha en interesse av å sitte med den. Det samme må gjelde dersom partene har en felles interesse i at gjenstanden blir værende hos selgeren, selv om kredittmomentet som taler for kreditorbeslag da faller i bakgrunnen.¹⁷⁶ Dersom selgeren derimot tilvirker eller gjøre tilpasninger på kontraktsgjenstanden, er det uklart på hvilket tidspunkt arbeidet er så ferdigstilt at man kan si at gjenstanden befinner seg hos selgeren i kjøperens interesse. Interessevurderingen kan på denne bakgrunn reise vanskelige bevisspørsmål.

Gjelder det et kjøp av en artsbestemt ytelse (såkalt *genusytelse*) er det et tilleggsvilkår for kjøperens separatistrett at løsøreobjekten er individualisert.¹⁷⁷ Bakgrunnen for dette vilkåret er at kravet på ytelsen ikke gjelder et bestemt formuesgode fra før av.¹⁷⁸ Individualiseringen skal bøte på den manglende notoriteten ved å synliggjøre hvilken gjenstand kjøperen har krav på, og som dermed beror hos selgeren i kjøperens interesse.¹⁷⁹

Interesselæren innebærer altså at en forskuddsbetalende løsørekjøper oppnår rettsvern mot selgerens kreditorer uten overlevering. Forutsetningen er at tingen er leveringsklar, individualisert og blir værende hos selgeren *utelukkende* i kjøperens interesse. Tatt i betraktning at det gjelder et absolutt overleveringskrav, er det et klart behov for å ha dette unntaket. Det ivaretar forutberegneligheten til en forskuddsbetalende løsørekjøper, slik at denne trygt kan betale kjøpesummen dersom tingen er leveringsklar.

5.2.2 Store tilvirkningskjøp

Ved bestilling av løsøreobjekter som skal tilvirkes, taler man om tilvirkningskjøp.¹⁸⁰ Store tilvirkningskjøp forbindes som regel med frembringelsen av verdifulle formuesgoder som kan

¹⁷⁵ HR-2021-2248-A avsnitt 61.

¹⁷⁶ Se til sammenligning Hauge (2016) s. 138-139, som omtaler denne situasjonen som uklar, fordi kredittmomentet blir nokså perifert. I lys av Høyesteretts uttalelser i HR-2021-2248-A, kan kjøperen etter mitt syn ikke vinne frem med interesselæren her.

¹⁷⁷ Se bl.a. Falkanger og Falkanger (2022) s. 769, Høgetveit Berg (2021) s. 453 og Hauge (2016) s. 157.

¹⁷⁸ Lilleholt (2019) s. 210.

¹⁷⁹ For en nærmere fremstilling av individualiseringskravet, se Høgetveit Berg (2021) s. 453-458 og Hauge (2016) s. 157-160.

¹⁸⁰ Se f.eks. Lov 13. mai 1988 nr. 27 om kjøp (kjøpsloven – kjl.) § 2 første ledd og lov 21 juni 2002 nr. 34 om forbrukerkjøp (forbrukerkjøpsloven – fkjl.) § 2 første ledd bokstav a.

registreres i et realregister, for eksempel bygging av skip som registreres i skipsregisteret.¹⁸¹ Dersom tilvirkningsobjektet derimot ikke er registrert eller det er tale om overdragelse av ikke-realregistrerbart løsøre, gjelder de ulovfestede reglene om løsørekjøpers rettsvern.¹⁸² Interesselæren vil riktignok ikke være anvendelig, da bestillerens rett til tingen under tilvirkningsperioden ikke har vern mot beslag fra tilvirkerens kreditor.

I likhet med interesselæren, forelå det før HR-2021-2248-A ingen høyesterettsdom som anerkjente at store tilvirkningskjøp får rettsvern uten overlevering. De hensynene som talte for unntaket, fikk imidlertid fotfeste i Rt. 1990 s. 59 (Myra Båt). Saken gjaldt spørsmål om en leverandør av stålplater som skulle benyttes i oppføringen av et lagerbygg, kunne gjøre salgspant gjeldende overfor konkursboet til entreprenøren som bestilte stålplatene. På konkurstidspunktet var ikke stålplatene inkorporert i bygget. Spørsmålet var dermed om byggherren var blitt eier av stålplatene, og om han ved godtroerverv hadde ekstingvert underleverandørens salgspant.

Høyesterett besvarte spørsmålet bekreftende. Etter den standardkontrakt som forelå, skulle eiendomsretten til materialene gå over på byggherren når materialene var frembrakt til byggeplassen, og han hadde betalt. Høyesterett la vekt på at denne avdragsordningen i entreprisekontrakter bidrar til en nødvendig finansiering av entreprenørens arbeid i byggefasen.¹⁸³ Byggherren har behov for sikkerhet for den løpende forskuddsbetalingen, noe som burde omfatte de materialer som blir innkjøpt, og ikke bare byggeproduktet.¹⁸⁴ Høyesterett bemerker deretter i et *obiter dictum* at det kan "reises spørsmål om det ikke bør gjelde som en alminnelig regel ved tilvirkningskontrakter - selv om det ikke foreligger uttrykkelig avtale om dette - at byggherren får eiendomsretten til materialer som er tilkjørt byggeplass, når verdien av disse materialer, sammen med det arbeid som er utført, ligger innenfor summen av de avdrag som byggherren har betalt."¹⁸⁵

Høyesterett drøfter imidlertid ikke rettsvernsspørsmålet i Myra Båt-dommen. Avgjørelsen har likevel blitt tolket dithen at Høyesterett åpner for muligheten til å etablere rettsvern gjennom

¹⁸¹ Registrering skjer nå i en egen avdeling i skipsregisteret (skipsbyggingsregisteret), se lov 24. juni 1994 nr. 39 om sjøfarten (sjøloven – sjøl.) § 31.

¹⁸² Se bl.a. Høgetveit Berg (2021) s. 442 og Andenæs (2009) s. 270.

¹⁸³ Rt. 1990 s. 59 (Myra Båt) s. 63.

¹⁸⁴ Rt. 1990 s. 59 (Myra Båt) s. 63.

¹⁸⁵ Rt. 1990 s. 59 (Myra Båt) s. 63-64.

avtale i materialer som ikke er inkorporert i tilvirkningsobjektet.¹⁸⁶ I likhet med entreprisekontrakter, er hensynet til notoritet også fremtredende ved store tilvirkningskjøp. Slike prosjekter er gjennomgående godt dokumenterte på kontraktstadiet, og fullt kontrollerbare på byggestadiet.¹⁸⁷ Faren for kreditorsvik er derfor antatt å være liten. På denne bakgrunn har oppfatningen i juridisk teori vært at en forskuddsbetalende kjøper oppnår rettsvern mot tilvirkerens kreditorer uten overlevering av det tilvirkede.¹⁸⁸

Med HR-2021-2248-A har Høyesterett nå sluttet i et *obiter dictum* at det gjelder et unntak fra overleveringskravet for "større tilvirkningskontrakter".¹⁸⁹ Unntaket begrunnes i at et krav om overlevering kan utgjøre et "effektivt hinder mot en helt nødvendig finansieringsordning", at det gjelder tilfeller som ikke kan likestilles med sikkerhetsstillelse, og at faren for kreditorsvik er liten.¹⁹⁰ Høyesterett slutter seg altså til den begrunnelsen for unntaket som fikk tilslutning i Myra Båt-dommen og i juridisk teori. På denne bakgrunn foreligger et nokså solid rettskildemessig grunnlag for at det gjelder et unntak for store tilvirkningskjøp.

Det er imidlertid uklart hvor stor en tilvirkningskontrakt må være for at bestilleren skal kunne oppnå rettsvern mot tilvirkerens kreditorer uten overlevering. Det finnes store variasjoner av tilvirkningskontrakter. Spørsmålet som dermed gjenstår er om den løsningen som er lagt til grunn for store tilvirkningskjøp, kan overføres til andre tilvirkningskontrakter. Dette skal behandles nærmere under punkt 5.3.2.

¹⁸⁶ Se f.eks. Lov 13. juni 1997 nr. 43 om avtaler med forbruker om oppføring av ny bustad m.m. (bustadoppføringslova – buofl.) § 47 første ledd bokstav a, som bygger på en forutsetning om at byggherren får eiendomsretten til forskuddsbetalte materialer etter hvert som de tilføres eiendommen, og uavhengig av om entreprenøren fortsatt anses å ha den fysiske rådigheten. Dette følger av forarbeidene, som fremholder at løsningen anses å være i samsvar med vanlig oppfatning og viser til Rt. 1990 s. 59 (Myra Båt), jf. NOU 1992:9 s. 96.

¹⁸⁷ Høgetveit Berg (2021) s. 442.

¹⁸⁸ Se Falkanger og Falkanger (2022) s. 772, Marthinussen (2022) s. 163, Høgetveit Berg (2021) s. 443, Lilleholt (2018) s. 306, Hauge (2016) s. 13 og Andenæs (2009) s. 266-267. Se også RG 2003 s. 514 Galten på s. 520, der regelen omtales slik.

¹⁸⁹ HR-2021-2248-A avsnitt 61. Mindretallet legger tilsvarende til grunn at det gjelder et unntak for "visse tilvirkningskjøp", se avsnitt 98. Jeg antar at det ikke er noen realitetsforskjell mellom flertallets og mindretallets uttryksmåter.

¹⁹⁰ HR-2021-2248-A avsnitt 61.

5.3 Andre mulige unntak?

5.3.1 Unntak der faren for kreditorsvik er liten og gode grunner taler for det

Etter å ha konkludert med at det gjelder en hovedregel om overlevering med unntak for interesselæren og store tilvirkningskjøp, tilføyer Høyesteretts flertall i et *obiter dictum*:

"Mitt syn er videre at det bør kunne oppstilles unntak fra dette kravet for kontraktstyper der faren for kreditorsvik er liten og gode grunner taler for å ikke kreve en rettsvernsakt."¹⁹¹

Flertallet antyder at overlevering ikke er nødvendig hvis hensynet til å motvirke kreditorsvik er liten for typetilfellet, og gode grunner taler for det. Høyesterett åpner altså for at det kan oppstilles nye unntak fra overleveringskravet. Hvor sterke grunner som må kreves for å oppstille unntak, er derimot uklart. Å operere med en hovedregel vil alltid innebære en presumsjon for at denne skal følges i tvilstilfeller.¹⁹² Når det gjelder overleveringskravet kan man derimot spørre om man bør kreve mindre sterke grunner, sett i lys av det er tvil om regelens innhold og rekkevidde.

Marthinussen peker på at Høyesterett her kan ha etablert en lav terskel for å oppstille unntak fra overleveringskravet.¹⁹³ Etter mitt syn bør ikke uttalelsen trekkes så langt, da det ut fra sammenhengen synes klart at Høyesterett ikke tar sikte på å endre kurs fra tidligere rettspraksis. Adgangen til å gjøre unntak er begrenset til *kontraktstyper*, og ikke enkeltdisposisjoner der risikoen for kreditorsvik ikke gjør seg gjeldende.

Vurderingstemaet som Høyesterett presenterer, gir likevel anvisning på de skjønnspregede vurderingene som en firkantet rettsvernsregel tar sikte på å unngå. Uavhengig av sin utforming, representerer allerede interesselæren og store tilvirkningskjøp vidtrekkende og dels uklare unntak fra overleveringskravet.¹⁹⁴ Med dette vurderingstemaet blir adgangen til å oppstille unntak ytterligere komplisert. Det illustrerer videre at det ulovfestede overleveringskravet ikke er så absolutt som Høyesterett har lagt til grunn.

¹⁹¹ HR-2021-2248-A avsnitt 68.

¹⁹² Høgetveit Berg (1999) s. 26.

¹⁹³ Marthinussen (2023) s. 251.

¹⁹⁴ Hilde Hauge, "Uklar avklaring om løsoereververs kreditorvern", *Lov og Rett*, 2022 s. 277-278 (s. 278).

5.3.2 Andre tilvirkningskontrakter

Etter HR-2021-2248-A er det fortsatt uklart hva som gjelder for alle andre tilvirkningskontrakter enn de store tilvirkningskjøpene, der unntak fra overleveringskravet har vært etablert og akseptert siden Rt. 1990 s. 59 (Myra Båt).¹⁹⁵ Spørsmålet er om den løsningen som er lagt til grunn for store tilvirkningskjøp kan legges til grunn også for andre tilvirkningskontrakter.

Ved drøftelsen av hvor grensen går mellom store og mindre tilvirkningskontrakter, er det rekkevidden av hensynene som begrunner overleveringskravet som må være avgjørende.¹⁹⁶ Unntaket for store tilvirkningskjøp er som nevnt begrunnet i at faren for kreditorsvik er liten.¹⁹⁷ Forholdene rundt kontraktsinngåelsen og kontraktens økonomiske omfang, gjør det vanskelig å etterkonstruere tilvirkningskjøp som ikke er reelle. Ofte leder forhandlinger opp til kontraktsinngåelsen, ettersom tilvirkningen krever at partene planlegger, og investerer tid og midler i prosjektet. Disse hensynene gjør seg også gjeldende for mellomstore og mindre tilvirkningskontrakter, der slik planlegging er nødvendig. Hensynet til å forhindre kreditorsvik er derfor ikke et tungtveiende argument mot å oppstille unntak for andre tilvirkningskontrakter.

Omsetningshensynet taler videre for at det ikke bør opereres med et skarpt skille mellom ulike tilvirkningskontrakter. Behovet for finansieringsordninger er riktignok større for de store tilvirkningskjøpene, men det vil kunne variere mellom ulike typer tilvirkningskontrakter og ulike typer virksomhet. Konsekvensen av uklarheten ved å sikre rettsvern for ulike tilvirkningskontrakter, kan bli at bestilleren enten avstår fra å forskuddsbetale, eller skaffer seg sikkerhet på annen måte. De negative økonomiske konsekvensene av at bestilleren ikke får rettsvern uten overlevering, gjør seg dessuten gjeldende også i de mellomstore og mindre tilvirkningskontraktene.

Det gir videre dårlig forutberegnelighet å operere med en skjønnsmessig grensedragning mellom ulike tilvirkningskontrakter. Følgelig er det problematisk at Høyesterett slår fast at det gjelder unntak for store tilvirkningskontrakter, uten å si noe nærmere om alle andre tilvirkningskontrakter. Det kan tyde på at Høyesterett mener at de samme hensynene ikke gjør

¹⁹⁵ Se Marthinussen (2022) s. 163 og henvisninger i fotnote 188.

¹⁹⁶ HR-2021-2248-A avsnitt 64.

¹⁹⁷ Se punkt 5.2.2.

seg gjeldende for andre tilvirkningskontrakter. Imidlertid er det nok mer nærliggende at Høyesterett ikke fant grunn til å gå nærmere inn på problemstillingen.

Basert på vurderingstemaet Høyesterett presenterte i HR-2021-2248-A, kan det være grunnlag for å oppstille unntak for mellomstore eller mindre tilvirkningskontrakter dersom faren for kreditorsvik er liten og gode grunner taler for det.¹⁹⁸ Slike grunner kan være at et krav om overlevering står i veien for nødvendig finansiering av tilvirkningsprosjektet, og at bestilleren har behov for sikkerhet for sine forskuddsbetalinger. Det må bero på en samlet vurdering av om disse hensynene gir grunnlag for å oppstille et unntak for kontraktstypen.

5.3.3 Forbrukerkjøp

Spørsmålet er om det er grunnlag for å oppstille et unntak fra overleveringskravet for forbrukerkjøp. I juridisk teori har det vært diskutert hvorvidt det gjelder et forbrukerunntak, men spørsmålet har ikke vært gjenstand for en grundig analyse.¹⁹⁹ I HR-2021-2248-A viser Høyesterett til denne diskusjonen, men velger ikke å gå nærmere inn i problemstillingen ettersom saken gjaldt profesjonelle parter.²⁰⁰

Det som taler for et forbrukerunntak, er først og fremst at risikoen for kreditorsvik normalt er liten i forbrukerkjøp.²⁰¹ Forbrukere står i dag for en betydelig del av volumet i løseomsetningen. Særlig gjennom netthandel, der forbrukere bestiller og forskuddsbetaler for løseobjekter. Forbrukere kan i liten grad forventes å ha kjennskap til den risikoen de tar ved å betale før levering, dersom selgeren skulle gå konkurs. Det kan tilsi at de har et særskilt behov for vern.²⁰² Et overleveringskrav kan i denne sammenheng komme overraskende på forbrukeren, og ramme hardt. I svensk rett er det derfor gjort et lovfestet unntak for forbrukere, til tross for at de holder strengt på et overleveringskrav uten andre unntak.²⁰³

Forbrukerhensyn har videre blitt anført som et argument for et forbrukerunntak. Reglene begrunnet i forbrukerhensyn gjelder imidlertid i kontraktsforhold underlagt lovregulering, og

¹⁹⁸ HR-2021-2248-A avsnitt 68.

¹⁹⁹ Se bl.a. Salvesen (2021a) 378-340, Høgetveit Berg (2021) s. 448-450, Lilleholt (2018) s. 307, Hauge (2016) s. 187-188 og Høgetveit Berg (1999) s. 24.

²⁰⁰ HR-2021-2248-A avsnitt 61 og 98.

²⁰¹ Se f.eks. Lilleholt (2018) s. 307.

²⁰² I denne retning, se Marthinussen (2023) s. 251 og Lilleholt (2018) s. 307.

²⁰³ Se konsumentköplag (1990:932) (konsumentköplagen - KKöpl) § 49 jf. § 1, der det fremgår at forbrukerkjøperen er vernet mot selgeres kreditorer "i och med avtalet".

er ment å utbalansere det skjeve styrkeforholdet mellom partene.²⁰⁴ Disse hensyn har ikke samme styrke i prioritetskonflikter mellom usikrede kreditorer. Til dette kommer at forbrukere også kan ha kreditorskadelige motiver. Enkelte forbrukerkjøp involverer store verdier. Midlene som i så fall unndras, får negative følger for de andre usikrede kreditorenes dekningsrett. Dermed bør det ikke uten videre legges til grunn at forbrukere bør stå i en særstilling sammenlignet med andre frivillige kreditorer.

Etter Hauge og Høgetveit Berg sitt syn er det ikke grunnlag for et generelt unntak fra overleveringskravet for forbrukerkjøp.²⁰⁵ Hauge er kritisk til å oppstille særskilte rettsvernsregler for forbrukerkontrakter uten lovregulering. Høgetveit Berg mener at forbrukerkjøperen vil være vernet av interesselæren i de situasjonene der det er behov for vern. Forbrukere som betaler med kredittkort, vil dessuten nyte et visst vern gjennom finansavtaleloven § 2-7 første ledd.²⁰⁶ Til slutt nevnes at det er vanskelig å utforme en retts teknisk enkel regel for forbrukerkjøp.

Konklusjonen synes *de lege lata* å være at det ikke er grunnlag for et generelt unntak fra overleveringskravet for forbrukerkjøp. Spørsmålet om det kan oppstilles unntak fra hovedregelen for forbrukerkjøp, andre tilvirkningskontrakter og andre kontraktstyper fortjener likevel en mer grundig analyse. Gjennomgangen av disse reglene illustrerer likevel at adgangen til å gjøre unntak er langt fra avklart. Innholdet og rekkevidden av unntakene er fortsatt uklare. Det viser ytterligere hvilke utfordringer som oppstår ved gjennomføringen av en ulovfestet hovedregel om overlevering. Når det ikke er klart hvordan overleveringskravet skal følges og hvilke unntak som kan oppstilles, vet man i mange tilfeller ikke hvordan man skal oppnå rettsvern.

²⁰⁴ Se f.eks. reglene i forbrukerkjøpsloven.

²⁰⁵ Se Høgetveit Berg (2021) s. 448-450 og Hauge (2016) s. 187-188. Salvesen er av samme oppfatning som Hauge, se Salvesen (2021a) s. 380.

²⁰⁶ Lov 18 desember 2020 nr. 146 om finansavtaler (finansavtaleloven – finansavtl.).

6 Avsluttende betraktninger

Konsekvensene av HR-2021-2248-A er det gjelder en hovedregel om overlevering som er upraktisk, uklar og ikke i tilstrekkelig grad egnet til å ivareta hensynene som rettsvernsreglene bygger på. Dommen medfører at det ikke er praktisk mulig å etablere rettsvern for avtaler om salg og tilbakeleie. Overleveringskravet står i veien for avtaler som er kommersielt og samfunnsøkonomisk godt begrunnet, og ofte nødvendig for å sikre likviditet i et selskap. Aktørene i omsetningslivet ønsker å vite hvordan de skal forholde seg til rettsvernsreglene for å unngå tap, men dommen gjør det vanskelig å innrette seg. Hvordan skal en advokat råde sin klient om å skaffe rettsvern dersom han ønsker å inngå en sale and leaseback-avtale? I lys av den usikkerhet HR-2021-2248-A skaper, er det mest nærliggende å fraråde klienter mot å begi seg ut på slike arrangementer. Mye tyder derfor på at det er behov for en mer tydelig avklaring av overleveringskravets innhold og rekkevidde.

Mindretallets votum i HR-2021-2248-A gir etter mitt syn et verdifullt bidrag til utviklingen av hovedregelen, fordi den løfter frem flere av de problematiske sidene ved overleveringskravet. Bidraget i seg selv er imidlertid ikke tilstrekkelig til å begrunne regelen. Kanskje er det nødvendig å utpense overleveringskravets innhold gjennom et større antall saker, for at Høyesterett skal kunne utforme en tilstrekkelig presis og generell hovedregel for løsørekjøpers rettsvern.²⁰⁷ Vi har nylig sett eksempel på at Høyesterett kan endre kurs på formuerettens område.²⁰⁸ Spørsmålet er imidlertid hvor firkantede og forutberegnelige rettsvernsreglene vil bli etter at en slik rekke av saker foreligger. Antallet formuerettslige saker Høyesterett får til behandling, er dessuten få og synkende.²⁰⁹

Spørsmålet er derfor om lovgiver må utforme presise og generelle retningslinjer for reglene om løsørekjøpers rettsvern. Som mindretallet påpeker, er det tale om "komplekse spørsmål av stor betydning, og lovgiver er nærmest til å klargjøre grensene etter en konkret vurdering."²¹⁰ En klar og uttømmende lovregulering av hovedregel og unntak, vil sikre klarhet og forutberegnelighet. Man vil i tillegg få et mer koherent og sammenhengende regelverk av rettsvernsregler. Også Hauge stiller spørsmålet om tiden er inne for at lovgiver undergir reglene

²⁰⁷ Se til sammenligning HR-2021-2201-A (Kruse Smith) avsnitt 62, der Høyesterett nevner slik utpensing på erstatningsrettens område. Se også Normann (2022) s. 502.

²⁰⁸ Se HR-2021-1773-A, der løsningen lagt til grunn i HR-2017-33-A ble forkastet.

²⁰⁹ Normann (2022) s. 503.

²¹⁰ HR-2021-2248-A avsnitt 110.

en mer samlet vurdering.²¹¹ Høgetveit Berg, som var en del av flertallet i HR-2021-2248-A, mener også at Stortinget nå bør lovfeste reglene om rettsvern for løsørekjøp.²¹² Som han imidlertid påpeker, har Stortinget hatt flere muligheter til å lovfeste reglene.²¹³

Samlet sett er det vanskelig å si noe om den generelle rettskildemessige betydningen av HR-2021-2248-A. Metodisk er dommen diskutabel, og den er kritisert i juridisk teori.²¹⁴ Dommens rettskildeværdi vil kunne avhenge av om og hvordan den følges opp av senere teori, rettspraksis og eventuell lovgivning. Selv om mye kan tale for å karakterisere HR-2021-2248-A som et prejudikat for et absolutt vilkår om overlevering, er problemet at man ikke vet hvordan man skal følge hovedregelen i praksis. Den uklare adgangen til å gjøre unntak fra overleveringskravet, viser i tillegg at regelen langt fra er absolutt. Dette gjør det etter mitt syn vanskelig å etterleve dommen.

²¹¹ Hauge (2022) s. 278.

²¹² Se Juridika Innsikt, "Rettsvern for løsørekjøp" i artikkelen "Nytt i gjelds- og inkassorett: 2021 Squid game-tokens og ny inkassolov".

²¹³ Se også Høgetveit Berg (2021) s. 433, der han mener at lovgiver har abdisert.

²¹⁴ Se Marthinussen (2023) s. 247-251, Marthinussen (2022) s. 159-165 og Hauge (2022) s. 277-278.

Litteraturliste

Lover

Lov 7. juni 1935 nr. 2 om tinglysning (tinglysingsloven – tingl.)

Lov 2. juni 1978 nr. 37 om godtroerverv av løsøre (godtroervervloven – ekstl.)

Lov 8. februar 1980 nr. 2 om pant (panteloven – pantel.)

Lov 8. juni 1984 nr. 58 om gjeldsforhandling og konkurs (konkursloven – kkl.)

Lov 8. juni 1984 nr. 59 om fordringshavernes dekningsrett (dekningsloven – deknl.)

Lov 13. mai 1988 nr. 27 om kjøp (kjøpsloven – kjl.)

Lov 24. juni 1994 nr. 39 om sjøfarten (sjøloven – sjøl.)

Lov 13. juni 1997 nr. 43 om avtaler med forbruker om oppføring av ny bustad m.m. (bustadoppføringslova – buofl.)

Lov 13. juni 1997 nr. 44 om aksjeselskaper (aksjeloven - asl.)

Lov 21 juni 2002 nr. 34 om forbrukerkjøp (forbrukerkjøpsloven – fkjl.)

Lov 18 desember 2020 nr. 146 om finansavtaler (finansavtaleloven – finansavtl.)

Utenlandsk lov

Konsumentköplag (1990:932) (konsumentköplagen - KKöpL) [Sverige]

Lovforarbeider

NOU 1972: 20 Gjeldsforhandling og konkurs

Ot.prp. nr. 56 (1976-77) Om lov om godtroerverv av løsøre

Innst. O. nr. 19 (1979-80) Innstilling fra justiskomiteén om pantelov og om endringer i lov av 7. juni 1935 nr. 2 om tinglysning og i en del andre lover

NOU 1992: 9 Forbrukarentrepriselov

Utenlandsk lovforarbeider

SOU 2015:18 Lösöreköp och registerpant.

Høyesterettspraksis

Rt. 1878 s. 412 (Møbelkjøp)

Rt. 1884 s. 41 (Lillesand)

Rt. 1910 s. 231 (Ku)

Rt. 1912 s. 263 (Jernskrap)

Rt. 1935 s. 981 (Bygland)

Rt. 1986 s. 301

Rt. 1986 s. 302

Rt. 1990 s. 59 (Myra Båt)

Rt. 1997 s. 1050 (Momentum)

Rt. 1998 s. 268 (Cruise Charter)

Rt. 2000 s. 851

HR-2017-33-A (Forusstranda)

HR-2021-1773-A (Bank Norwegian)

HR-2021-2201-A (Kruse Smith)

HR-2021-2248-A (Aurstad Maskinutleige)

Underrettspraksis

UfL 1868 s. 170 Teglverk (Kristiania overrett)

UfL 1868 s. 172 (Kristiania overrett)

RG 1957 s. 577 (Frostating lagmannsrett)

RG 1963 s. 492 (Eidsivating lagmannsrett)

RG 1972 s. 53 (Voldgiftsrett)

LB 1998-1588 (Borgarting lagmannsrett)

RG 2003 s. 514 Galten (Hålogaland lagmannsrett)

LA-2005-38803 Kunderegister (Agder lagmannsrett)

LF-2010-133423 (Frostating lagmannsrett)

LB-2013-117157 (Borgarting lagmannsrett)

TOSLO-2019-143012 (Oslo tingrett)

LB-2020-27303 Et Hjerte Av Gull (Borgarting lagmannsrett)

LB-2021-166922 (Borgarting lagmannsrett)

Litteratur

- Andenæs (2009) Andenæs, Mads Henry, *Konkurs*, 3. utgave, Oslo: M.H. Andenæs 2009.
- Baldersheim (2017) Baldersheim, Erlend, *Til tingsrettens teori*, Oslo: Cappelen Damm 2017.
- Blandhol (2015) Blandhol, Sverre, Tøssebro, Henriette N., og Skotheim, Øystein, "Innføring i juridisk metode", *Jussens Venner*, 2015 s. 310-345.
- Brækhus og Hærem (1964) Brækhus, Sjur og Hærem, Axel, *Norsk tingsrett*, Oslo: Universitetsforlaget 1964.

- Eckhoff (2001) Eckhoff, Torstein, *Rettskildelære*, 5. utgave ved Jan E. Helgesen, Oslo: Universitetsforlaget 2001.
- Falkanger og Falkanger (2022) Falkanger, Thor og Falkanger, Aage Thor, *Tingsrett*, 9. utgave, Oslo: Universitetsforlaget 2022.
- Göranson (1985) Göranson, Ulf, *Traditionsprincipen*, Uppsala: Iustus 1985.
- Hagstrøm (2021) Hagstrøm, Viggo, Bruserud, Herman, Alvik, Ivar, Irgens-Jensen, Harald og Ørstavik, Inger Berg, *Obligasjonsrett*, 3. utgave, Oslo: Universitetsforlaget 2021.
- Hauge (2016) Hauge, Hilde, *Løsøreerverters kreditorvern*, Bergen: Fagbokforlaget 2016.
- Hauge (2022) Hauge, Hilde, "Uklar avklaring om løsøreerverters kreditorvern", *Lov og Rett*, 2022 s. 277-278.
- Høgetveit Berg (1999) Høgetveit Berg, Borgar, "Rettsvern for lausøyrekjøp – avtale eller overlevering (tradisjon)?", *Jussens Venner*, 1999 s. 1-30.
- Høgetveit Berg (2021) Høgetveit Berg, Borgar, *Beslagsretten: Beslagsretten til kreditorane i konkurranse med rettane til tredjemann*, Oslo: Universitetsforlaget 2021.
- Lilleholt (2000) Lilleholt, Kåre, "Bruk av reelle omsyn i formueretten", *Jussens Venner*, 2000 s. 49-60.
- Lilleholt (2018) Lilleholt, Kåre, *Allmenn formuerett*, 2. utgave, Oslo: Universitetsforlaget 2018.
- Lilleholt (2019) Lilleholt, Kåre: "Alminnelig formuerett" i Harald Irgens-Jensen, *Knophs oversikt over Norges rett*, 15. utgave, Oslo: Universitetsforlaget 2019.

- Marthinussen (2022) Marthinussen, Hans Fredrik, "Om Høyesteretts metodebruk og retningsvalg i nyere avgjørelser om rettsvern mot kreditorbeslag", *Jussens Venner*, 2022 s. 112-158.
- Marthinussen (2023) Marthinussen, Hans Fredrik, *Tredjemannsproblemene – Om formuerettslige argumentasjonsmønstre*, 3. utgave, Oslo: Cappelen Damm 2023.
- Normann (2022) Normann, Kristin, "Høyesterett som prejudikatdomstol med særlig fokus på formueretten", *Svensk Juristtidning*, 2022 s. 491-503.
- Salvesen (2021a) Salvesen, Sverre Magnus Bergslid, *Kreditorvern*, Oslo: Cappelen Damm Akademisk 2021.
- Salvesen (2021b) Salvesen, Sverre Magnus Bergslid, "Hensynet til koherens i den dynamiske tingsretten", *Tidsskrift for Rettsvitenskap*, 2021 s. 410-433.
- Sunde (2019) Sunde, Jørn Øyrehagen, *Fordom og forventning – ei handbok i rettshistorisk metode*, Oslo: Akademisk publisering 2019.
- Sæbø (2015) Sæbø, Rune: "Høyesteretts rolle ved utviklingen av formueretten" i Gunnar Bergby, Tore Schei, Jens Edvin A. Skoghøy og Toril M. Øie, *Lov, sannhet, rett - Norges Høyesterett 200 år*, Oslo: Universitetsforlaget 2015.

Internett

- Juridika Innsikt Juridika Innsikt, "Rettsvern for løseørekjøp" i artikkelen "Nytt i gjelds- og inkassoretten: 2021 Squid game-tokens og ny inkassolov", <https://juridika.no/innsikt/nytt-i-gjelds-og-inkassoretten-2021> (sist besøkt 9. mai 2023).